

Høringsnotat

(2022–2023)

**Høringsnotat om lov- og forskriftsendringer i forbindelse med
etterlatterereformen i folketrygden**

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Innhold

1	Hovedinnholdet i høringsnotatet	4
2	Bakgrunn	4
3	Endringer i regelverk som bygger på bestemmelser som endres med lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser)	6
3.1	Forslag til materielle endringer	6
3.1.1	Folketrygdloven	6
3.2	Forslag til øvrige lov- og forskriftsendringer som følge av den vedtatte reformen 12	
3.2.1	Endringer i folketrygdloven	12
3.2.2	Endringer i forskrifter.....	13
4	Endringer i den vedtatte endringsloven	14
4.1	Overgangsregler.....	14
4.1.1	Virkeområdet til kapittel 17 A	14
4.1.2	Ytelser som ikke omfattes av kapittel 17 A	16
4.1.3	Barnepensjon.....	16
4.1.4	Gjenlevendetillegg til uføretrygd	17
4.2	Presisering i endringsloven § 12-18 – avdødes trygdetid	17
4.3	Presiseringer av bestemmelser om trygdetid	17
4.4	Reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av uføretrygd der uføregraden er under 100 prosent.....	18
4.5	Reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av arbeidsinntekt m.m. – tvangsgrunnlag 19	
4.6	Justering av reglene for beregning av omstillingsstønad til tidligere familiepleier 20	
4.7	Presiseringer av reglene om trygdetilknytning for den som ble pleid	20
4.8	Justeringer av henvisninger til årstall i endringsloven.....	20
5	Folkerettsmarkører.....	21
5.1	Bakgrunn.....	21
5.2	EØS-avtalen, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen, bi- og multilaterale avtaler – betydning for omstillingsstønad etter nytt kapittel 17 i folketrygdloven...22	
5.2.1	EØS-avtalen som ramme for trygdekoordinering i EØS.....	22

5.2.2	Trygdeforordningens betydning for omstillingsstønad i revidert kapittel 17 i folketrygdloven.....	24
5.2.3	Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering.....	31
5.3	EØS-avtalen, trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, bi- og multilaterale avtaler – betydning for ytelser etter nytt kapittel 17 A i folketrygdloven.....	32
6	Ikrafttredelse.....	33
7	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	33
7.1	Innledning.....	33
7.2	Overgangsregler.....	33
7.2.1	Virkeområdet til kapittel 17 A.....	33
7.2.2	Gjenlevendetillegg til uføretrygd.....	34
7.3	Reduksjon av omstillingsstønad og uføretrygd.....	35
8	Utkast til lovendringer.....	35
8.1	Forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) 35	
8.2	Forslag til endringer i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser).....	40
9	Utkast til forskriftsendringer.....	43
9.1	Forskrift 11. mars 1997 nr. 202 om fastsetting av pensjonsgivende inntekt året før det året da et medlem får rett til en trygdeytelse.....	43
9.2	Forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden.....	43
9.3	Forskrift 3. juli 2014 nr. 947 om omregning av uførepensjon til uføretrygd..	44
9.4	Forskrift 31. oktober 2014 nr. 1375 om adgang til å utbetale ureduisert ytelse for visse persongrupper i institusjon.....	44
9.5	Forskrift 31. oktober 2014 nr. 1376 om beregning av uføretrygd og pensjon under opphold i institusjon.....	44
9.6	Forskrift 31. oktober 2014 nr. 1377 om overgangsregler for beregning av redusert ytelse under opphold i institusjon og under straffegjennomføring.....	45
9.7	Forskrift 5. desember 2014 nr. 1602 om uføretrygd fra folketrygden.....	45
9.8	Forskrift 2. juli 2015 nr. 867 om stønader til dekning av utgifter knyttet til å komme i eller å beholde arbeid.....	45

1 Hovedinnholdet i høringsnotatet

Arbeids- og inkluderingsdepartementet sender med dette på høring forslag til lov- og forskriftsendringer som følger opp reformen av folketrygdens ytelser til etterlatte, som ble vedtatt med [lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven \(nye etterlatteytelser\)](#). Denne vedtatte loven omtales heretter som «endringsloven».

Forslagene skal legges til rette for at de vedtatte endringene kan tre i kraft med virkning fra 1. januar 2024. I dette høringsnotatet foreslås det

- justeringer og endringer i lover og forskrifter som henviser til eller på annen måte bygger på de bestemmelsene som vil endres eller oppheves når reformen trer i kraft,
- justeringer og endringer i den vedtatte endringsloven, herunder overgangsreglene i nytt kapittel 17 A og endringsloven del II og
- folkerettsmarkører i endringsloven kapitlene 17 og 17 A

Forslagene henger sammen med forslagene i departementets [høringsnotat 13. juli 2022 om regelverksoppfølging av etterlattereformen i folketrygden](#) og [høringsnotat 9. desember 2022 om endringer i samordningsregelverket som følge av etterlattereformen](#).

Departementet gjør oppmerksom på at det ikke foreslås justeringer i innholdslistene i folketrygdloven i dette høringsnotatet. Vi viser i den forbindelse til departementets [forslag om å fjerne den innledende oversikten og kapitteloversiktene i folketrygdloven](#), som ble sendt på høring 16. mai 2022.

2 Bakgrunn

Stortinget vedtok i desember 2020 en omfattende reform av folketrygdens etterlatteytelser, se lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser). Forslaget til reform ble framsatt av Arbeids- og sosialdepartementet i [Prop. 13 L \(2020–2021\)](#).

Reformen innebærer at folketrygdens ytelser til etterlatte legges om. Et av hovedtrekkene ved reformen er at folketrygdens pensjon og overgangsstønad til tidligere familiepleier (folketrygdloven kapittel 16) og gjenlevende ektefelle (folketrygdloven kapittel 17) erstattes av en tidsbegrenset omstillingsstønad. Stønaden vil reguleres av folketrygdloven kapittel 17 om ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier. Full årlig omstillingsstønad utgjør som utgangspunkt 2,25 ganger grunnbeløpet. Den reduseres som hovedregel forholdsmessig dersom trygdetiden er under 40 år, og reduseres med 45 prosent av arbeidsinntekt som årlig overstiger halvparten av grunnbeløpet. Det er vedtatt at enkelte ytelser som for eksempel arbeidsavklaringspenger og uføretrygd fra folketrygden skal likestilles med arbeidsinntekt. Stønaden kan gis i inntil tre år etter dødsfallet, med mulighet for å forlenge stønadsperioden med to år til. Det vil som utgangspunkt gjelde et krav om å være i arbeid eller arbeidsrettet aktivitet for de som mottar stønaden.

Personer som er 60 år eller eldre når nye regler trer i kraft, og som har svak tilknytning til arbeidslivet, er delvis skjermet mot endringene gjennom en bestemmelse om at de som utgangspunkt kan motta omstillingsstønaden fram til de fyller 67 år.

I Prop. 13 L (2020–2021) punktene 3.5.2 og 3.5.3 foreslo departementet at den nye omstillingsstønaden skulle være pensjonsgivende. Det ble vist til at det var forutsatt at stønaden skal skattlegges som lønnsinntekt. Videre framgikk det at Finansdepartementet tar sikte på å fremme forslag om nødvendige endringer i skatteloven senere, slik at de kan tre i kraft samtidig med de nye reglene for etterlatteytelsene.

Med reformen er det også vedtatt et nytt kapittel 17 A i folketrygdloven, som inneholder overgangsregler for personer som er innvilget ytelse til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleieretter nåværende kapitler 16 og 17 i folketrygdloven på tidspunktet de nye reglene trer i kraft. Overgangsreglene innebærer i hovedtrekk at disse kan fortsette å motta ytelsen i tre til fem år etter ikrafttredelsestidspunktet. Personer som er 53 år eller eldre når nye regler trer i kraft, og som har svak tilknytning til arbeidslivet, er delvis skjermet mot endringene ved at de som utgangspunkt kan fortsette å motta ytelsen fram til de fyller 67 år. Fem år etter ikrafttredelsen av de nye reglene, vil de imidlertid få ytelsen beregnet som en omstillingsstønad.

Folketrygdens barnepensjon legges også om med reformen. I Prop. 13 L (2020–2021) foreslo departementet blant annet at barnepensjonen skulle beregnes etter faste satser. Stortinget fulgte opp dette, men vedtok høyere satser enn hva som var foreslått i proposisjonen. Det ble vedtatt at årlig pensjon er 1 ganger grunnbeløpet for hvert barn dersom barnet har mistet én forelder, og 2,25 ganger grunnbeløpet for hvert barn dersom barnet har mistet begge. Pensjonen skal etter hovedregelen reduseres forholdsmessig dersom avdøde hadde mindre enn 40 års trygdetid. Det er videre vedtatt at barnepensjonen skal kunne gis inntil barnet fyller 20 år.

Reformen innebærer også at ordningen med å innvilge gjenlevendetillegg og gjenlevendefordeler til uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden fases ut. For alderspensjon skjer denne utfasingen ved at gjenlevenderettigheter opptjent etter folketrygdloven kapittel 19 utbetales, men at fordelen fryses nominelt og unntas fra årlig regulering. For alderspensjon opptjent etter kapittel 20, gis det ingen tillegg for gjenlevende. Gjenlevendetillegg til uføretrygdde utfases ved at det ikke gis tillegg til nye tilfeller av uføre gjenlevende etter at nye regler er trådt i kraft. Gjenlevendetillegg og -fordeler innvilget med virkningstidspunkt før ikrafttredelsestidspunktet videreføres, men unntas fra årlig regulering.

3 Endringer i regelverk som bygger på bestemmelser som endres med lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser)

3.1 Forslag til materielle endringer

3.1.1 Folketrygdloven

3.1.1.1 Folketrygdloven § 3-2

Folketrygdloven § 3-2 gir bestemmelser om grunnpensjon, som er en del av alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 og gjenlevendepensjon og pensjon til tidligere familiepleier etter kapitlene 16 og 17. I tredje til femte ledd i paragrafen er det regulert i hvilke tilfeller det ytes grunnpensjon med 100 prosent av grunnbeløpet, og når det ytes grunnpensjon med 90 prosent av grunnbeløpet.

I henhold til bestemmelsens femte ledd andre punktum utgjør full grunnpensjon 90 prosent av grunnbeløpet også når pensjonistens samboer får pensjon eller overgangsstonad etter kapitlene 16 eller 17. Fra tidspunktet de nye reglene for etterlatteytelsene trer i kraft, vil ytelsene for et flertall av de som er omfattet av gammelt regelverk, bli regulert i nytt kapittel 17 A i folketrygdloven. For å videreføre allerede gjeldende rett på dette området, må ordlyden i § 3-2 endres i henhold til dette.

Departementet foreslår videre at det tas inn et nytt tredje punktum for å videreføre dagens regler for mottakere av overgangsstonad etter gjeldende §§ 16-7 og 17-6 som ikke er omfattet av overgangsreglene i nytt kapittel 17 A.

Det må også tas stilling til hvilken sats for grunnpensjon som skal benyttes når pensjonistens samboer får den nye omstillingsstonaden. Etter gjeldende regler utgjør full grunnpensjon 90 prosent når samboeren får pensjon eller overgangsstonad etter kapitlene 16 og 17. Departementet anser at prinsippene for differensiering av grunnpensjon på grunnlag av sivilstand også bør gjelde for en alderspensjonist som er samboer med en person som mottar den nye omstillingsstonaden etter folketrygdloven kapittel 17. Det foreslås derfor at bestemmelsen oppdateres i henhold til dette. Se for øvrig punkt 3.1.1.7 hvor departementet foreslår tilsvarende endring i reglene om satser for minste pensjonsnivå i folketrygdloven § 19-8 og i punkt 3.1.1.9 om reglene om satser for garantipensjon i § 20-9.

Departementet bemerker at ny omstillingsstonad beregnet på grunnlag av full trygdetid, normalt vil medføre at mottakeren har en inntekt som overstiger inntektsgrensen på to ganger grunnbeløpet etter § 3-2 fjerde ledd bokstav c. Det samme vil normalt være tilfelle der omstillingsstonaden er redusert på grunnlag av inntekt. I begge disse tilfellene skal samboerens grunnpensjon utgjøre 90 prosent av grunnbeløpet. Å spesifisere at mottak av

omstillingsstønad skal ha betydning for sats for grunnpensjon for samboeren, vil derfor ha liten betydning i praksis.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-2 femte ledd andre og nytt tredje punktum.

3.1.1.2 Folketrygdloven § 3-5

Folketrygdloven § 3-5 har bestemmelser om trygdetid ved beregning av ytelser etter kapitlene 16, 17, 18 og 19. Trygdetid er en faktor som benyttes ved beregning av grunnpensjon og eventuelt sært tillegg. Da de nye reglene om folketrygdens etterlatteytelser ble behandlet, vedtok Stortinget at også ny omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle skal beregnes på bakgrunn av den avdødes trygdetid. Full stønad ytes ved 40 års trygdetid og reduseres forholdsmessig hvis trygdetiden er kortere. Bestemmelsene om trygdetid må derfor endres slik at også omstillingsstønaden omfattes. I tillegg må henvisninger til gjeldende kapitler 16 og 17 endres ettersom de erstattes med nytt kapittel 17 A. Tilsvarende må overskriften til paragrafen endres, slik at den viser til riktige kapitler i folketrygdloven.

Det vises til forslag om endring av overskrift og til lovforslaget, folketrygdloven § 3-5.

3.1.1.3 Folketrygdloven § 3-7

Folketrygdloven § 3-7 har bestemmelser om trygdetid ved beregning av pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle. Den nye omstillingsstønaden skal trygdetidsavkortet, jf. folketrygdloven revidert § 17-6, slik at overskriften til paragrafen må endres.

Paragrafen regulerer hvordan grunnpensjonen skal fastsettes ut ifra trygdetiden, avhengig av om den avdøde var under 67 år, hadde uføretrygd eller var 67 år eller eldre. Omstillingsstønaden beregnes ikke med elementet grunnpensjon. Departementet anser at det er hensiktsmessig at det framgår av bestemmelsen hvilke regler som skal gjelde for fastsetting av trygdetid ved beregning av ny omstillingsstønad, og foreslår at dette reguleres i et nytt andre ledd.

Det vises til forslag om endring av overskrift og til lovforslaget, folketrygdloven § 3-7.

3.1.1.4 Folketrygdloven § 3-15

I folketrygdloven § 3-15 første ledd slås det fast hva som er pensjonsgivende inntekt, blant annet personinntekt etter skatteloven § 12-2. I bestemmelsens andre ledd er det listet opp hvilke pensjoner/inntekter som likevel ikke skal være pensjonsgivende. I andre ledd bokstav b går det fram at overgangsstønad etter folketrygdloven §§ 16-7 og 17-6 ikke er pensjonsgivende. Ved lov 18. desember 2020 nr. 139 vedtok Stortinget endringer i disse bestemmelsene. Folketrygdloven § 16-7 er vedtatt opphevet, mens de fleste overgangsstønadene som er nevnt i folketrygdloven § 17-6, er videreført gjennom ny § 17

A-1. For å videreføre regelen om at disse stønadene ikke skal være pensjonsgivende, foreslår departementet at bestemmelsen omformuleres.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-15 andre ledd bokstav b.

3.1.1.5 Folketrygdloven § 3-23

Folketrygdloven § 3-23 regulerer beregningen av tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle. Første ledd gjelder beregningen av pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle etter kapittel 17. Fra tidspunktet de nye reglene for etterlatteytelsene trer i kraft, vil ytelsene for et flertall av de som er omfattet av gammelt regelverk, bli regulert i nytt kapittel 17 A i folketrygdloven. For å videreføre gjeldende rett for disse mottakerne, må ordlyden i § 3-23 første ledd endres i henhold til dette.

Departementet foreslår videre at det presiseres at beregningsreglene i § 3-23 fortsatt skal gjelde for mottakere av overgangsstønad etter nåværende § 17-6, som ikke er omfattet av virkeområdet til kapittel 17 A.

Andre ledd gjelder tilleggspensjon til en alderspensjonist som også fyller vilkårene for pensjon til gjenlevende ektefelle etter kapittel 17. Det er i bestemmelsen vist til spesifikke paragrafer i kapittel 17; reglene om forutgående og fortsatt medlemskap i §§ 17-3 og 17-4, vilkårene for pensjon i § 17-5 og vilkårene for en fraskilt person i § 17-10. Ved Stortingets lovvedtak 18. desember 2020 ble folketrygdloven § 19-16 lagt om. De paragrafene det er henvist til i gjeldende § 3-23 andre ledd, ble tatt inn i folketrygdloven § 19-16 første til tredje ledd. Departementet foreslår at ordlyden i § 3-23 andre ledd endres, slik at den henviser til disse vilkårene.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 3-23.

3.1.1.6 Folketrygdloven § 12-16

I det som blir nytt kapittel 17 A i folketrygdloven når etterlatterereformen trer i kraft, er det gitt overgangsregler for personer har fått innvilget og mottar pensjon og visse tilfeller av overgangsstønad etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17 når de nye reglene trer i kraft. Departementet viser for oversiktens skyld til forslag til endringer i virkeområdet til dette kapitlet i punkt 4.1.1.

Kapitlet viderefører i hovedsak reglene i kapitlene 16 og 17, slik de er i dag. Det er imidlertid enkelte forskjeller. Det følger blant annet av ny § 17 A-5 første ledd bokstav b at ytelsene kan kombineres med gradert uføretrygd dersom den det gjelder har rett til det. I henhold til ny § 17 A-6 første ledd første punktum, skal pensjonen eller overgangsstønnen reduseres på grunnlag av arbeidsinntekt som den gjenlevende har eller kan forventes å få. Uføretrygd etter kapittel 12 der uføregarden er under 100 prosent, er i den sammenheng en av ytelsene som er likestilt med arbeidsinntekt, jf. fjerde ledd.

Dersom «uføretrygd etter kapittel 12» skal forstås slik at det inkluderer barnetillegg til uføretrygd, vil det følge av ny § 17 A-6 at pensjonen og overgangsstønnen etter kapittel

17 A skal reduseres på grunnlag av både uføretrygd og barnetillegg til uføretrygd. Uføretrygden vil på sin side ikke bli redusert på grunn av disse ytelsene etter kapittel 17 A, fordi uføretrygden reduseres mot pensjonsgivende inntekt og disse ytelsene etter kapittel 17 A ikke vil være pensjonsgivende inntekt. For barnetilleggets del følger det imidlertid av folketrygdloven § 12-16 første ledd første punktum at når en person har rett til barnetillegg og samtidig har inntekt som nevnt i andre ledd, skal barnetillegget reduseres med 50 prosent av inntekten over et fribeløp. I henhold til andre ledd kan «personinntekt etter skatteloven § 12-2 og tilsvarende inntekter og ytelser fra utlandet» føre til at barnetillegget blir redusert. Departementet legger til grunn at ytelsene etter kapittel 17 A, på samme måte som overgangsstonad og pensjon etter gjeldende kapitler 16 og 17, vil være å regne som personinntekt etter skatteloven § 12-2.

Det vil dermed følge av regelverket at ytelsene etter kapittel 17 A skal reduseres på grunn av barnetillegg til uføretrygd, samtidig som barnetillegget skal reduseres for ytelsene etter kapittel 17 A. Departementet ser på alternativer for å løse dette.

Departementet vurderer at ett alternativ er å endre § 17 A-6 fjerde ledd, slik at hverken uføretrygd eller barnetillegg til uføretrygd fører til reduksjon av disse ytelsene etter kapittel 17 A. Barnetillegget vil da bli redusert på grunnlag av ytelsene etter kapittel 17 A. Det vil i så tilfelle være behov for å endre folketrygdloven § 12-14, slik at også selve uføretrygden reduseres på grunnlag av disse ytelsene. Denne løsningen vil langt på vei samsvare med løsningen som er foreslått for den nye omstillingsstonaden etter endrede kapittel 17, se punkt 4.4. Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått at alternativet vil medføre merutgifter til gjenlevendepensjon, og en innsparing for uføretrygd. Samlet anslås løsningen å gi en mindretgift på 800 000 2023-kroner for årene 2024–2026. Direktoratet har imidlertid opplyst at denne løsningen vil kreve omfattende endringer i saksbehandlings- og selvbetjeningsløsningen og har estimert kostnaden ved dette til rundt 16 mill. kroner. Direktoratet har også opplyst at det ikke vil være mulig å gjennomføre så store endringer innen de nye reglene skal tre i kraft 1. januar 2024.

Departementet ser det som et annet alternativ å endre § 17 A-6, slik at bare barnetillegget til uføretrygden holdes utenfor inntektsreduksjon av ytelsene etter nytt kapittel 17 A. Løsningen vil innebære at etterlatteytelsene reduseres på grunnlag av selve uføretrygden, men ikke på grunnlag av barnetillegget til uføretrygden. Uføretrygden vil i så fall ikke bli redusert på grunnlag av ytelsene etter kapittel 17 A, men det vil barnetillegget. Direktoratet har anslått at dette vil gi en samlet merutgift på om lag 300 000 2023-kroner for årene 2024–2026. De har også opplyst at også denne løsningen vil kreve betydelige investeringer for å kunne implementere den i saksbehandlingssystemet.

Et tredje alternativ er å endre folketrygdloven § 12-16, slik at pensjon og overgangsstonad etter nytt kapittel 17 A ikke fører til reduksjon av barnetillegget. Løsningen vil innebære at uføretrygd og barnetillegg til uføretrygd inngår i inntektsreduksjonen av ytelsene etter kapittel 17 A, men ikke motsatt. Dette vil være motsatt løsning av hva som foreslås for den nye omstillingsstonaden, se punkt 4.4. Alternativet er av direktoratet anslått å gi en merutgift over stonadsbudsjettet. Samlet merutgift for årene 2024–2026 er anslått til rundt 300 000 2023-kroner. Løsningen vil kunne håndteres i dagens saksbehandlingssystem.

Siden det dreier seg om overgangsregler og problemstillingen bare vil eksistere fram til disse etterlatteytelsene opphører eller omregnes til en omstillingsstønad fra og med 1. januar 2029, er det etter departementets syn grunn til å unngå løsninger som krever store investeringer. I samme retning trekker det at problemet er vurdert å berøre svært få personer. Departementet foreslår derfor det tredje alternativet. Departementet ser imidlertid at det er ulemper også ved dette alternativet, blant annet at det vil innebære at et behovsprøvd tillegg fører til reduksjon av en annen inntektssikringsytelse. Vi oppfordrer derfor høringsinstansene til å komme med innspill til forslaget.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-16.

3.1.1.7 Folketrygdloven § 19-8

Folketrygdloven § 19-8 inneholder regler om minste pensjonsnivå for alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. Det framgår av fjerde ledd tredje punktum bokstav a, at ordinær sats ytes til den som i 12 av de siste 18 månedene har vært samboer med person som mottar ytelser som nevnt i paragrafens tredje ledd, uføretrygd, pensjon eller overgangsstønad etter kapitlene 16 og 17.

Departementet foreslår å oppdatere bestemmelsen, slik at det framgår at ordinær sats skal ytes til den som i 12 av de siste 18 månedene har vært samboer med en person som mottar ytelser som nevnt i paragrafens tredje ledd, uføretrygd, pensjon eller overgangsstønad etter kapittel 17 A.

Det samme foreslås å skulle gjelde dersom pensjonistens samboer mottar overgangsstønad etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024. Dette er ment å omfatte overgangsstønad etter folketrygdloven nåværende kapitler 16 og 17 som ikke er omfattet av overgangsreglene i nytt kapittel 17 A.

Tilsvarende som for folketrygdloven § 3-2, vurderer departementet at omstillingsstønaden har likheter med overgangsstønad og pensjon etter dagens kapitler 16 og 17 som tilsier at minstenivået for alderspensjon også bør gis etter ordinær sats dersom samboeren mottar omstillingsstønad. Departementet foreslår derfor at også denne stønaden skal være en ytelse som omfattes av regelen i § 19-8 fjerde ledd tredje punktum bokstav a.

Det antas at forslaget vil ha liten betydning i praksis, fordi omstillingsstønad utgjør 2,25 ganger grunnbeløpet med mindre den er redusert på grunn av manglende trygdetid eller inntekt. Det at samboeren har omstillingsstønad, vil dermed i de fleste tilfeller føre til at minste pensjonsnivå for alderspensjonisten uansett ytes etter ordinær sats. Departementet viser i den forbindelse til § 19-8 fjerde ledd tredje punktum bokstav b, som sier at ordinær sats også skal ytes dersom alderspensjonisten i 12 av de siste 18 månedene har vært samboer med person som har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet.

Departementet legger til grunn at det ikke er behov for å regulere hva som skal gjelde dersom alderspensjonistens ektefelle mottar omstillingsstønad, fordi omstillingsstønaden

vil opphøre dersom den gjenlevende gifter seg på ny, jf. endringsloven § 17-11 første ledd bokstav d.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 19-8. Departementet viser for øvrig til forslaget til endringer i folketrygdloven §§ 3-2 og 20-9.

3.1.1.8 Folketrygdloven 19-20

Folketrygdloven § 19-20 gir regler om alderspensjon ved yrkesskade. Bestemmelsen gjelder for alderspensjon til personer som omfattes av gammel pensjonsordning, jf. § 19-1.

Det følger av § 19-20 andre ledd at den som har rett til pensjon som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade, får alderspensjonen beregnet etter bestemmelsene for etterlattepensjon ved yrkesskade, se § 17-12 tredje ledd, med de tillemplinger som følger av bestemmelsene i § 19-16.

Departementet foreslår å oppdatere § 19-20 andre ledd. Departementet legger til grunn at det i kraft av overgangsbestemmelsene i nytt kapittel 17 A, vil kunne være personer som etter reformens ikrafttredelse har rett til pensjon som gjenlevende ektefelle når alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 skal beregnes. Departementet vurderer at det av den grunn er behov for å videreføre regelen, og foreslår å oppdatere § 19-20 andre ledd slik at det henvises til § 17-12 tredje ledd slik det lød før 1. januar 2024.

Departementet legger til grunn at henvisningen til § 19-16 innebærer at slike gjenlevendefordeler vil kunne holdes nominelt uendret og unntas fra årlig regulering, jf. endringsloven § 19-16.

Det foreslås også et nytt andre punktum, hvor det skal framgå at det samme gjelder dersom pensjonisten har rett til omstillingsstønad som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade etter § 17-12. Forslaget er ment å innebære at også gjenlevende ektefeller som har rett til omstillingsstønad, vil kunne få alderspensjonen beregnet etter bestemmelsene for etterlattepensjon ved yrkesskade dersom vilkårene for det er oppfylt. Det er reglene for beregning av etterlattepensjon ved yrkesskade slik de framgår av § 17-12 tredje ledd per 31. desember 2023, som i så tilfelle kommer til anvendelse. Disse fordelene vil også kunne holdes nominelt uendret og unntas fra årlig regulering.

Departementet legger til grunn at forslaget vil gjelde svært få personer, og at det ikke innebærer økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 19-20.

3.1.1.9 Folketrygdloven 20-9

Paragraf 20-9 gir regler om satsene for garantipensjon i ny alderspensjon. Det framgår av andre til fjerde ledd at garantipensjon fastsettes etter lav, ordinær eller høy sats. Hvilken sats pensjonen gis etter, avhenger av pensjonistens sivilstand og ektefelles/samboers inntekt.

Det framgår av tredje ledd første punktum at i tillegg til de personene som er likestilt med ektefeller etter folketrygdloven § 1-5, skal bestemmelsen i andre ledd også gjelde for samboere som har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene. Det innebærer at garantipensjonen fastsettes med ordinær sats dersom samboeren får uføretrygd, alderspensjon eller avtalefestet pensjon som nevnt i § 3-19, eller har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet. Garantipensjon fastsettes også med ordinær sats når samboeren får pensjon eller overgangsstønad etter kapitlene 16 og 17, jf. tredje ledd andre punktum.

Tilsvarende som i folketrygdloven § 19-8, foreslår departementet at bestemmelsen oppdateres i tråd med den vedtatte endringsloven. Departementet foreslår at tredje ledd andre punktum endres, slik at det framgår av andre punktum at garantipensjon fastsettes med ordinær sats når samboeren får pensjon eller overgangsstønad etter kapittel 17 A.

Det samme foreslås å skulle gjelde dersom pensjonistens samboer mottar overgangsstønad etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024. Dette er ment å omfatte overgangsstønad etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17 som ikke er omfattet av overgangsreglene i nytt kapittel 17 A.

Departementet foreslår også at garantipensjonen skal fastsettes med ordinær sats dersom samboeren får den nye omstillingsstønaden. På grunn av regelen om at garantipensjonen fastsettes med ordinær sats dersom samboeren har inntekt over to ganger grunnbeløpet, legger departementet til grunn at forslaget vil ha liten betydning i praksis.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 20-9. Departementet viser for øvrig til forslaget til endringer i folketrygdloven §§ 3-2 og 19-8.

3.2 Forslag til øvrige lov- og forskriftsendringer som følge av den vedtatte reformen

3.2.1 Endringer i folketrygdloven

Reformen av folketrygdens etterlatteytelser gjør at det er behov for å tilpasse øvrig regelverk som bygger på bestemmelsene som vil endres eller oppheves når reformen trer i kraft. Henvisninger til pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17, må tilpasses at endringsloven opphever kapittel 16, endrer kapittel 17 og innfører et nytt kapittel 17 A om overgangsregler. Begrepet omstillingsstønad må også innarbeides flere steder i regelverk som berøres av reformen, for å tilpasse regelverket til at det innføres en ny stønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier. Dette gjelder blant annet bestemmelser i folketrygdloven.

Departementet viser til forslagene til endringer i folketrygdloven §§ 2-6, 2-9, 2-13, 2-17, 11-4, 12-4, 12-12, 13-2, 15-13, 21-6, 22-8, 22-10, 22-16, 25-4, 25-9 og 25-17.

Forslagene til tilpasninger må ses i sammenheng med forslaget til supplerende overgangsregler i endringsloven del II punkt 2, se dette høringsnotatet punkt 4.1.2, hvor

det foreslås en supplerende overgangsregel for enkelte ytelser etter nåværende kapitler 16 og 17 om at enkelte bestemmelser i folketrygdloven gis anvendelse så lenge vedtaksperioden varer.

Endringene er nødvendige justeringer som følge av den vedtatte endringsloven, og har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

Når det gjelder forslaget til endringer i folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4, viser departementet til at det er et krav om inntektsbortfall for personer som har fylt 62 år og som søker om arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd, se folketrygdloven §§ 11-4 andre ledd og 12-4 andre ledd. Vedkommende må ha hatt en pensjonsgivende inntekt på minst ett grunnbeløp i året før uføretidspunktet eller tidspunktet arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, eller minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet.

Bestemmelsenes tredje ledd bokstav a gjør i dag unntak fra kravet om inntektsbortfall for gjenlevende ektefelle som ikke mottar ytelser etter kapittel 17 på nivå med minste pensjonsnivå beregnet med full trygdetid. Reglene må ses på bakgrunn av at etterlatteytelsen ellers kan løpe fram til den avløses av alderspensjon (eventuelt at vilkårene i bestemmelsenes tredje ledd bokstav b er oppfylt, se nærmere om dette nedenfor). Når etterlatteytelsene legges om til en tidsbegrenset pensjonsgivende ytelse, er det ikke naturlig å foreslå særregler for mottakere av den nye stønaden.

Departementet vil bemerke at omstillingsstønaden skal være pensjonsgivende, og at retten faller bort ved full uføretrygd. Hovedtyngden av framtidige søkere som har mottatt den nye omstillingsstønaden på 2,25 G, vil dermed uansett oppfylle kravet om bortfalt inntekt. Omstillingsstønaden kan imidlertid ha vært redusert og dermed lavere enn inntektskravet, eller vedkommende kan ha vært uten inntekt i årene etter utløpet av omstillingsstønaden. I slike tilfeller vil den etterlatte kunne få ytelser etter unntaket i bestemmelsenes tredje ledd bokstav b dersom vedkommende ikke fyller vilkårene for å ta ut hel alderspensjon. Departementet legger til grunn at gjenlevende som mottar/har mottatt omstillingsstønaden og søker om arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd etter 62 år uten å oppfylle inntektskravet, normalt vil ha hatt en svak tilknytning til arbeidslivet og i hovedsak falle inn under dette unntaket.

Når det ikke foreslås å innføre en tilsvarende særregel for mottakere av den nye omstillingsstønaden, vil de dermed være omfattet av samme regler som andre som mottar pensjonsgivende ytelser og som søker om arbeidsavklaringspenger og uføretrygd etter at de har fylt 62 år.

3.2.2 Endringer i forskrifter

Det er et tilsvarende behov for å tilpasse enkelte forskrifter som berøres. Departementet viser til forslagene til endring i

- forskrift 11. mars 1997 nr. 202 om fastsetting av pensjonsgivende inntekt for året før det året da et medlem får rett til en trygdeytelse § 1,
- forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden § 6-7,

- forskrift 3. juli 2014 nr. 947 om omregning av uførepensjon til uføretrygd § 7,
- forskrift 31. oktober 2014 nr. 1375 om adgang til å utbetale ureduisert ytelse for visse persongrupper i institusjon §§ 1, 2 og 3,
- forskrift 31. oktober 2014 nr. 1376 om beregning av uføretrygd og pensjon under opphold i institusjon § 2,
- forskrift 31. oktober 2014 nr. 1377 om overgangsregler for beregning av redusert ytelse under opphold i institusjon og under straffegjennomføring § 2,
- forskrift 5. desember 2014 nr. 1602 om uføretrygd fra folketrygden § 4-2 og
- forskrift av 2. juli 2015 nr. 867 om stønader til dekning av utgifter knyttet til å komme i eller å beholde arbeid (tilleggsstønadsforskriften) §§ 1 og 6.

Forslagene til tilpasninger må ses i sammenheng med forslaget til supplerende overgangsregler i endringsloven del II punkt 2, se dette høringsnotatet punkt 4.1.2, hvor det foreslås en supplerende overgangsregel for enkelte ytelser etter nåværende kapitler 16 og 17 om at enkelte bestemmelser i folketrygdloven gis anvendelse så lenge vedtaksperioden varer.

Endringene er nødvendige justeringer som følge av den vedtatte endringsloven, og har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

4 Endringer i den vedtatte endringsloven

4.1 Overgangsregler

4.1.1 Virkeområdet til kapittel 17 A

Departementet foreslår å endre virkeområdet til kapittel 17 A, slik at kapitlet ikke bare omfatter de som allerede har fått innvilget ytelsen og mottar den ved ikrafttredelsen. Det foreslås at også de som har rett på en ytelse som nevnt i § 17 A-1 med virkning fra før ikrafttredelsen, men ved ikrafttredelsen ikke har fått innvilget ytelsen og mottar den, også skal omfattes av reglene i kapittel 17 A. Hensynet som ligger til grunn for endringsforslaget er at det ikke skal være avgjørende for hvilket regelverk som kommer til anvendelse, når en søknad om en ytelse behandles av NAV.

Det foreslås å endre ordlyden i overskriften til kapittel 17 A, i samsvar med at virkeområdet utvides. Det foreslås samtidig å presisere i ordlyden at kapitlet også gjelder for tidligere familiepleiere. Videre foreslås det å endre § 17 A-1 slik at det der framgår at reglene i kapitlet gjelder personer som har rett til en av de ytelsene som nevnes senere i leddet, med virkning før 1. januar 2024.

Hva som er virkningstidspunktet, avgjøres av reglene i folketrygdloven kapittel 22. Folketrygdloven § 22-13 slår fast at for å få en ytelse etter folketrygdloven, må den som har rett til ytelsen, sette fram krav. Det følger av folketrygdloven § 22-10 tredje ledd bokstavene e og f at pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier etter dagens kapitler 16 og 17 gis per måned. Som følge av at den nye

omstillingsstønaden skal reguleres i revidert kapittel 17 og pensjon og overgangsstønad etter dagens kapitler 16 og 17 flyttes til kapittel 17 A, foreslår departementet i punkt 3.2.1 endring i § 22-10 tredje ledd, slik at det framgår at også omstillingsstønad etter revidert kapittel 17 og pensjon og overgangsstønad etter nytt kapittel 17 A skal gis per måned. Ytelser som gis per måned, gis i utgangspunktet for opptil tre måneder før den måneden da kravet ble satt fram, dersom vilkårene var oppfylt i denne perioden, jf. § 22-13 tredje ledd. Unntaksvis gis ytelsen med virkning tre år tilbake i tid, jf. § 22-13 syvende ledd. Folketrygdloven § 22-12 første ledd slår fast at en ytelse som gis per måned, vanligvis utbetales fra og med måneden etter den måneden vedkommende har rett til ytelsen.

Folketrygdloven § 22-13, sammenholdt med § 22-12, betyr at for at virkningstidspunktet for pensjon eller overgangsstønad etter kapittel 17 A skal kunne fastsettes til før 1. januar 2024, må dødsfallet eller opphøret av pleieforholdet ha skjedd før 1. desember 2023. Videre må den som har rett til ytelsen i utgangspunktet ha satt fram krav innenfor de rammene som § 22-13 oppstiller.

Dersom dødsfallet eller opphøret av pleieforholdet skjer senere enn 1. desember 2023, er virkningstidspunktet tidligst 1. januar 2024, og personen faller da ikke innenfor virkeområdet til kapittel 17 A. Det samme gjelder dersom den som har rett til ytelsen, ikke setter fram krav innenfor de rammene som § 22-13 oppstiller.

En annen forutsetning for å få virkningstidspunktet fastsatt til før ikrafttredelsen, er at vilkårene for en ytelse etter dagens kapitler 16 eller 17 er oppfylt, jf. folketrygdloven § 22-13. Den som ikke fyller vilkårene i dagens regelverk, har ikke rett til en ytelse som nevnt i § 17 A-1 med virkning fra før ikrafttredelsen, og omfattes ikke av kapittel 17 A. Vedkommende skal få sitt krav vurdert etter nytt kapittel 17. Dette kan være aktuelt for personer som ikke er omfattet av personkretsen i dagens kapittel 17, men omfattes av personkretsen i nytt kapittel 17.

De som har hatt en etterlatteytelse før, men ytelsen av ulike grunner er bortfalt, vil ikke være omfattet av virkeområdet i kapittel 17 A. Dersom den som tidligere har mottatt en etterlatteytelse er i en situasjon hvor det er aktuelt å søke om en etterlatteytelse igjen, og virkningstidspunktet er etter endringslovens ikrafttredelse, vil vedkommende omfattes av nytt kapittel 17, ikke av kapittel 17 A.

Endringen av virkeområdet til kapittel 17 A innebærer at kapitlet inkluderer personer hvor inngangsvilkårene fortsatt ikke er vurdert, og stønaden fortsatt ikke er beregnet. Departementet legger til grunn at inngangsvilkårene og beregningsreglene i gjeldende kapitler 16 og 17 kommer til anvendelse i disse tilfellene. For øvrig gjelder bestemmelsene i kapittel 17 A. Dette anses å framgå tydelig av forslaget til justert § 17 A-1.

Departementet viser til forslaget til endringer i overskriften i endringsloven kapittel 17 A og til forslag til endringer i § 17 A-1.

4.1.2 Ytelser som ikke omfattes av kapittel 17 A

Kapittel 17 A omfatter ikke alle ytelser i gjeldende kapitler 16 og 17. Hvilke ytelser som er omfattet, framgår av § 17 A-1, og bestemmelsen er uttømmende. Det betyr at overgangsstønad etter § 16-7, overgangsstønad etter § 17-6 første ledd bokstav b i tilfeller den gjenlevende ikke har omsorgen for barn under 18 år og overgangsstønad etter § 17-6 første ledd bokstav c, samt stønader til barnetilsyn, tilleggsstønader eller stønad til skolepenger etter § 16-9 eller § 17-9, ikke omfattes av overgangsreglene i kapittel 17 A.

Departementet foreslår å presisere i endringsloven del II punkt 2, at for de som har rett til disse ytelsene med virkning før ikrafttredelsen, gjelder folketrygdloven kapitlene 16 og 17, slik disse lød før ikrafttredelsen, så lenge vedtaksperioden varer. Dette er ment å samsvare med Prop. 13 L (2020–2021) punkt 3.5.7.4 når det gjelder overgangsstønadene, og departementet vurderer at det samme hensynet gjør seg gjeldende for stønad til barnetilsyn, tilleggsstønadene og stønad til skolepenger m.m.

Departementet foreslår i dette punktet i overgangsreglene å også gi anvendelse til en rekke andre bestemmelser i folketrygdloven, slik de lød før 1. januar 2024. Dette gjelder §§ 2-9, 2-13, 21-6, 22-8, 22-10, 25-4, 25-9 og 25-17.

Departementet understreker at konsekvensen av at kapittel 17 A avgrenser mot visse typer ytelser, kan innebære at en persons rett til etterlattepensjon kan reguleres av kapittel 17 A, mens retten til stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader og stønad til skolepenger m.m. reguleres av reglene i dagens kapitler 16 og 17 slik de lød før de nye reglene trådte i kraft.

Departementet viser til forslaget til endringer i endringsloven del II punkt 2.

4.1.3 Barnepensjon

Det er vedtatt i endringsloven del II punkt 3 at et barn som allerede fyller vilkårene for rett til en ytelse etter folketrygdloven kapittel 18 når nye regler trer i kraft, skal få ytelsen beregnet etter det nye regelverket «dersom dette gir høyere ytelse enn etter det gamle regelverket». Dette foreslås nå å være del II punkt 4. Barn som har krav på barnepensjon med virkning fra før ikrafttredelsen, får den altså i utgangspunktet beregnet etter nåværende regler, men likevel ikke dersom nye beregningsregler gir en høyere ytelse.

Departementet foreslår å presisere i ordlyden at det avgjørende er hvilket regelverk som gir høyest ytelse ved ikrafttredelsen. Det vil kunne forekomme situasjoner hvor ytelsen ved ikrafttredelsen er høyere etter nytt regelverk enn etter gammelt regelverk, men dette endrer seg på et senere tidspunkt. Et eksempel på dette er familier med to eller flere søsken, hvor barnepensjonen beregnet til yngre søsken regnes om og gis med en høyere sats etter dagens regelverk når barnepensjonen til eldre søsken opphører etter hvert som de når aldersgrensen på 18, 20 eller 21 år, jf. folketrygdloven § 18-5. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet er det per medio oktober 2022 ikke noen foreldreløse barn som deler ytelse med søsken. Dette innebærer at senere omregning av ytelsen på nåværende tidspunkt ikke er aktuelt for noen.

Forslaget er ikke ment å innebære en realitetsendring, men kun en presisering av det som er vedtatt i endringsloven del II.

Departementet viser til forslaget til endringer i endringsloven del II punkt 4.

4.1.4 Gjenlevendetillegg til uføretrygd

Det følger av endringsloven § 12-18 at gjenlevendetillegg som er innvilget før 1. januar 2023, som var den planlagte ikrafttredelsen, videreføres med den nominelle verdien. Departementet foreslår å presisere i ordlyden også her at det avgjørende er at virkningstidspunktet er før ikrafttredelsen. Det skal ikke være avgjørende når søknaden blir behandlet av NAV. Det som framgår om folketrygdloven kapittel 22 i forbindelse med kapittel 17 A, gjelder tilsvarende her, jf. punkt 4.1.1. Departementet legger til grunn at det må framsettes krav for å få rett til et gjenlevendetillegg, jf. folketrygdloven § 22-13, og at tillegget til uføretrygden er en ytelse som gis per måned på samme måte som uføretrygden, slik at tillegget utbetales fra og med måneden etter den måneden vedkommende fyller vilkårene for rett til tillegget, jf. folketrygdloven §§ 22-10 og 22-12.

Tilsvarende som i kapittel 17 A vil konsekvensen av endringen i virkeområdet til § 12-18 være at det vil finnes personer som har rett til gjenlevendetillegg med virkning fra ikrafttredelsestidspunktet, men som på ikrafttredelsestidspunktet ikke har fått innvilget tillegget. Departementet legger til grunn at inngangsvilkårene og beregningsreglene i § 12-18, slik denne lyder før 1. januar 2024, skal komme til anvendelse i disse tilfellene.

Departementet viser til forslaget til endringer i endringsloven § 12-18.

4.2 Presisering i endringsloven § 12-18 – avdødes trygdetid

Departementet foreslår å justere endringsloven § 12-18 første ledd, slik at det etter andre punktum legges til et nytt tredje punktum som presiserer at fordelen en gjenlevende som mottar minsteytelsen får ved at avdøde hadde høyere trygdetid enn den etterlatte, skal defineres som et gjenlevendetillegg. Denne løsningen ble lagt til grunn som en forutsetning i Prop. 13 L (2020–2021) punkt 6.5.3, og departementet anser det som hensiktsmessig at dette presiseres i loven.

Det vises til forslag om endringer i endringsloven § 12-18 nytt tredje punktum.

4.3 Presiseringer av bestemmelser om trygdetid

Etter gjeldende rett, jf. folketrygdloven § 17-4 første ledd, er det et utgangspunkt for å ha rett til etterlatteytelser at den gjenlevende er medlem i folketrygden. Det er imidlertid noen unntak fra dette kravet, se § 17-4 andre ledd. Den som ikke fyller vilkåret i første ledd, får likevel pensjon eller overgangsstønad dersom den avdøde eller den gjenlevende har minst 20 års samlet botid. For situasjonen der både den avdøde og den gjenlevende har mindre enn 20 års botid, gis det tilleggspensjon, grunnpensjon etter en trygdetid som svarer til hvor mange poengår tilleggspensjonen er beregnet etter, og særtillegg etter tilsvarende trygdetid.

Tilsvarende regler er videreført i endringsloven § 17-3. For situasjonen der både den avdøde og den gjenlevende har mindre enn 20 års botid, følger det av § 17-3 andre ledd

andre punktum at det gis omstillingsstønad beregnet på bakgrunn av bestemmelsene i folketrygdloven § 17-4 andre ledd andre punktum og tredje ledd slik reglene lød før endringsloven trer i kraft. Formuleringen er ment å vise til at omstillingsstønaden skal gis ut fra den trygdetid den avdøde hadde i henhold til beregningsmåten etter gjeldende § 17-4 andre ledd andre punktum og tredje ledd.

Departementet ser at ordlyden som er vedtatt i endringsloven § 17-3 andre ledd andre punktum, kan være komplisert å tolke. Departementet foreslår derfor å endre ordlyden slik at det kommer klart fram hvordan omstillingsstønaden skal fastsettes i slike tilfeller.

Det vises til lovforslaget, endringsloven § 17-3 andre ledd andre punktum.

4.4 Reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av uføretrygd der uføregraden er under 100 prosent

Det framgår av endringsloven § 17-9 første ledd at omstillingsstønaden skal reduseres på grunnlag av arbeidsinntekt. Bestemmelsen gjelder både for gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere som mottar omstillingsstønad etter kapittel 17, jf. § 17-15 femte ledd. I henhold til § 17-9 tredje ledd er «uføretrygd etter kapittel 12 der uføregraden er under 100 prosent», likestilt med arbeidsinntekt. Dersom den det gjelder får rett til uføretrygd for full uførhet, faller retten til omstillingsstønad bort, jf. § 17-11 første ledd bokstav b.

Det følger dermed av endringsloven at omstillingsstønaden skal reduseres på grunnlag av uføretrygd. I henhold til folketrygdloven § 12-14 andre ledd tredje punktum, skal imidlertid uføretrygd reduseres på grunnlag av «pensjonsgivende inntekt». I Prop. 13 L (2020–2021) punkt 3.5.2, er det lagt til grunn at omstillingsstønaden skal regnes som pensjonsgivende inntekt. Det vil dermed følge av folketrygdloven § 12-14 andre ledd tredje punktum at uføretrygden skal reduseres på grunn av omstillingsstønaden.

Departementet mener derfor at det er behov for å foreslå en endring i regelverket, som løser hvordan disse ytelsene skal reduseres på grunnlag av hverandre.

De alternativene departementet anser som aktuelle, er at omstillingsstønaden reduseres på grunn av uføretrygd eller at uføretrygd reduseres på grunn av omstillingsstønad.

Hvilket av alternativene som samlet vil gi den høyeste utbetalingen til en person som kombinerer uføretrygd og omstillingsstønad, vil variere. Som eksempel viser departementet til:

Personen har uføretrygd (minsteytelse) etter en uføregrad på 50 prosent og omstillingsstønad. Brutto uføretrygd er ca. 127 000 kroner. Brutto omstillingsstønad er ca. 250 000 kroner. Dersom uføretrygden reduseres på grunn av omstillingsstønad, vil fradraget i uføretrygden være ca. 15 000 kroner. Samlet vil personen få ca. 362 000 kroner.

Dersom omstillingsstønaden reduseres på grunn av uføretrygden, vil fradraget i omstillingsstønaden være ca. 32 000 kroner. Samlet vil personen da få ca. 345 000 kroner.

Dersom personen i det samme eksempelet har arbeidsinntekt som tilsvarer ca. 184 000 kroner, vil personen få høyest samlet beløp dersom omstillingsstønaden reduseres på grunn av uføretrygd. Hvilken løsning som gir det gunstigste resultat for stønadsmottaker, vil med andre ord variere med forhold som uføregrad, nivå på uføretrygden, inntektsgrensen i uføretrygden og eventuell arbeidsinntekt.

Dersom uføretrygden ikke skal reduseres på grunn av omstillingsstønaden, må det foreslås en regel om at pensjonsgivende inntekt med unntak av omstillingsstønad skal føre til reduksjon. Departementet vurderer at det vil være en kompliserende regel, fordi man i saksbehandlingen da ville måtte skille ut hvilken del av den pensjonsgivende inntekten som er omstillingsstønaden. Departementet vurderer videre at det er mest nærliggende å redusere uføretrygden på grunn av omstillingsstønaden, fordi uføretrygden er en mer varig inntektssikringsytelse enn omstillingsstønaden. Det vil videre kunne gi uheldige insentiver dersom uføretrygden skulle være ureduisert så lenge vedkommende mottok omstillingsstønad, men reduseres dersom vedkommende kom i arbeid.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å endre endringsloven § 17-9 tredje ledd, slik at omstillingsstønaden ikke skal reduseres på grunn av uføretrygd. Departementet ber imidlertid om høringsinstansenes syn på forslaget.

Det vises til lovforslaget, endringsloven § 17-9 tredje ledd.

4.5 Reduksjon av omstillingsstønad på grunnlag av arbeidsinntekt m.m. – tvangsgrunnlag

Departementet viser til forslag til forskrift som gir nærmere regler om reduksjon av omstillingsstønad etter endringsloven § 17-9, se [Høring – regelverksoppfølging av etterlattereformen i folketrygden. Forslag til lovendringer i forskriftsutkast](#) punkt 4.4 og forskriftsforslaget punkt 9. Departementet foreslo her en ordning for reduksjon av omstillingsstønad som langt på vei tilsvarer ordningen for etteroppgjør for uføretrygden. Det ble også foreslått at det skulle framgå av forskriften at krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad, er tvangsgrunnlag for utlegg.

Skattedirektoratet spilte i sitt høringssvar inn at tvangsgrunnlaget bør framgå av lov, og ikke av forskrift. Departementet følger opp dette innspillet og foreslår å endre endringsloven § 17-9, slik at det framgår av lovteksten at krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad er tvangsgrunnlag for utlegg. Departementet viser til at det framgår av tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 første ledd bokstav e at tvangsgrunnlag for utlegg er, foruten de alminnelige tvangsgrunnlagene, krav som etter «særlig lovbestemmelse» er tvangsgrunnlag for utlegg.

Forslaget her er betinget av at det fastsettes i forskrift at det skal skje et etteroppgjør.

Departementet viser til forslaget til endringer i endringsloven § 17-9 fjerde ledd.

4.6 Justering av reglene for beregning av omstillingsstønad til tidligere familiepleier

I endringsloven § 17-15 er det gitt bestemmelser om ytelser til tidligere familiepleier. Det følger av bestemmelsens femte ledd at «(b)estemmelsene i §§ 17-5, 17-6, 17-7, 17-8, 17-9, 17-11, 17-13 og 17-14 gjelder tilsvarende.»

Det innebærer at bestemmelsene om omstillingsstønadens størrelse i § 17-6 gjelder tilsvarende. Det følger av § 17-6 første punktum at «(f)ull årlig omstillingsstønad utgjør 2,25 ganger grunnbeløpet og gis dersom den avdøde hadde minst 40 års trygdetid etter bestemmelsene i §§ 3-5 og 3-7.» I henhold til gjeldende rett skal ytelser til tidligere familiepleier beregnes ut fra den tidligere familiepleierens trygdetid. Departementet vurderer at henvisningen til «avdøde» gjør det uklart hvilken trygdetid som er avgjørende for beregningen når omstillingsstønad skal gis til tidligere familiepleier.

Departementet foreslår derfor å ta bestemmelsene om beregningen av omstillingsstønaden inn i § 17-15, og at henvisningen til § 17-6 tas ut. Det vises til forslaget om endring i endringsloven § 17-15 fjerde, femte og nytt sjette ledd.

Forslaget er en lovteknisk justering, og er ikke ment å føre til noen realitetsendring.

4.7 Presiseringer av reglene om trygdetilknytning for den som ble pleid

Endringsloven § 17-15 gjelder ytelser til tidligere familiepleier. Bestemmelsen oppstiller en rekke vilkår til familiepleieren, slik som forutgående medlemskap. Vilkårene er i hovedsak en videreføring av gjeldende kapittel 16. Det framgår av endringsloven § 17-15 tredje ledd bokstav b at for å ha rett til ytelser, må den som ble pleid, ha mottatt pensjon fra folketrygden eller ha vært medlem i trygden med et medlemskap som omfattet folketrygdlovens pensjonskapitler.

Vilkåret i endringsloven § 17-15 tredje ledd bokstav b er en videreføring av vilkåret i folketrygdloven gjeldende § 16-5 første ledd andre punktum.

Vilkåret praktiseres av NAV slik at det stilles krav om at den som ble pleid, mottok pensjon fra folketrygden eller var medlem i trygden med et medlemskap som omfattet folketrygdlovens pensjonskapitler, i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte. Departementet foreslår å presisere ordlyden slik at dette framkommer av loven.

Forslaget er ikke ment å innebære noen realitetsendring.

Departementet viser til forslaget til endringer i endringsloven § 17-15 tredje ledd bokstav b.

4.8 Justeringer av henvisninger til årstall i endringsloven

Endringsloven bygger på lovforslagene i Prop. 13 L (2020–2021). Det framgår av proposisjonen punkt 1.1 at forslagene ble utformet ut ifra en forutsetning om at endringene tidligst ville tre i kraft i 2023. Siden lovendringene antas å ville tre i kraft 1.

januar 2024, er det behov for å oppdatere flere av bestemmelsene i endringsloven hvor det er vist til et bestemt årstall.

Henvisningene til 2023 og 2028 foreslås endret til 2024 og 2029. Henvisningene til 1962 i endringsloven § 17-5 endres til 1963, slik at det er personer som på ikrafttredelsestidspunktet har fylt 60 år som kan skjermes mot den vedtatte tidsbegrensningen. Av samme grunn endres henvisningene til 1969 i § 17 A-3 til 1970, slik at bestemmelsen kan omfatte personer som på ikrafttredelsestidspunktet er 53 år eller eldre. Departementet viser til forslag til endringer i overskrift til nytt kapittel 17 A og endringsloven §§ 12-18, 17-5, 17 A-1, 17 A-3, 17 A-4 og 17 A-6.

5 Folkerettsmarkører

5.1 Bakgrunn

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), i samråd med Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet, la i april 2022 fram en lovproposisjon, Prop 71 L (2021–2022). Proposisjonen var en oppfølging av Trygdekoordineringsutvalgets utredning NOU 2021: 8, «Trygd over landegrensene – Gjennomføring og synliggjøring av Norges trygdekoordineringsforpliktelser».

AID foreslo i Prop 71 L (2021–2022) blant annet å innføre lovbestemmelser i trygdelovgivningen som av informasjonshensyn henviser til trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, eller andre avtaler om trygdekoordinering – såkalte folkerettsmarkører, se Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 7. Dette var en oppfølging av forslagene til Trygdekoordineringsutvalget.

Stortinget behandlet Prop. 71 L (2021–2022) november 2022. I Lovvedtak 2 (2022–2023), jf. Innst. 33 L (2022–2023), ble forslagene til folkerettsmarkører vedtatt, men markørene fikk en noe annen ordlyd enn det som var foreslått i proposisjonen. Det vises til lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering). Forslaget var at markørene skulle slå fast at aktuelle bestemmelser i nasjonal lov skal «tolkes og anvendes i samsvar med relevante bestemmelser i trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler». Ordlyden som ble vedtatt var at aktuelle bestemmelser i nasjonal lov skal «fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler».

AID foreslår folkerettsmarkører i revidert kapittel 17 og nytt kapittel 17 A, etter modell av folkerettsmarkørene vedtatt av Stortinget.

I det videre omtales forholdet mellom de nasjonale reglene på den ene siden, og avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen), herunder

trygdeforordningen, på den andre siden. Det tas imidlertid et forbehold om at EØS-retten er dynamisk og endres over tid, blant annet gjennom domstolenes fortolkning av regelverket. Framstillingen i det følgende vil derfor utelukkende kunne gi et øyeblikksbilde av samvirket mellom de nevnte instrumentene og trygdelovgivningen for øvrig. Bestemmelsene EØS-avtalen og forordningene må i alle tilfelle tolkes autonomt og i tråd med tolkningslæren som gjelder for slike rettskilder. Det ville heller ikke være hensiktsmessig eller praktisk mulig at framstillingen gjøres uttømmende, ved å omtale alle tenkelige konstellasjoner og situasjoner. Framstillingen må derfor ikke leses som en uttømmende beskrivelse av kontaktflatene mellom de nasjonale reglene og de internasjonale instrumentene.

5.2 EØS-avtalen, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen, bi- og multilaterale avtaler – betydning for omstillingsstønad etter nytt kapittel 17 i folketrygdloven

5.2.1 EØS-avtalen som ramme for trygdekoordinering i EØS

Bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel gjelder, med visse modifikasjoner, som norsk lov, jf. lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven) § 1. Det følger nå av folketrygdloven § 1-3 at loven skal tolkes og anvendes i samsvar med prinsippene om fri bevegelighet og lik behandling slik de kommer til uttrykk i EØS-avtalens hoveddel, jf. lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering).

Departementet foreslår at det skal framgå av folkerettsmarkørene i §§ 17-1 a og 17 A-1 a at bestemmelsene i henholdsvis revidert kapittel 17 og nytt kapittel 17 A skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i blant annet EØS-avtalens hoveddel. Dette er etter modell av markørene som ble vedtatt i trygdelovgivningen for øvrig, jf. lov 25. november 2022 nr. 86 om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering).

Bestemmelser i EØS-avtalen med relevans for ytelser etter kapittel 17 er for det første artikkel 4 som slår fast at enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet i utgangspunktet skal være forbudt innenfor EØS-avtalens virkeområde.

For det andre er EØS-avtalen del III, Fri bevegelighet for personer, tjenester og kapital, relevant. Særlig sentralt er retten til fri bevegelighet som framgår av artikkel 28, og tjenestefriheten som framgår av artikkel 36. Tjenestefriheten gjelder også for mottakere av tjenester. I sak E-8/20 N, som gjaldt tolkningen av de generelle prinsippene i EØS-avtalens hoveddel under den tidligere trygdeforordningen (1408/71), fant EFTA-domstolen at en rett til å beholde kontantytelser ved sykdom under opphold i en annen EØS-stat, fulgte av EØS-avtalen artikkel 36 om tjenestefrihet (avsnitt 75). EFTA-domstolen la til grunn at en person som oppholder seg i en annen EØS-stat, vil motta

tjenester i oppholdsstaten. Dette tilsier at det ikke kreves at formålet med oppholdet er å motta nærmere angitte tjenester, for at artikkel 36 om tjenestefrihet skal komme til anvendelse, noe som i sin tur tilsier at det i praksis, som et utgangspunkt, gjelder en generell rett til fri bevegelighet for alle EØS-borgere. Det vises til NOU 2021: 8 punkt 2.4.1 for nærmere redegjørelse for EFTA-domstolens rådgivende uttalelse i E-8/20 N, og betydningen av denne.

Trygdeforordningen er inkorporert gjennom folketrygdloven § 1-3 a. Som det framgår av NOU 2021: 8 punkt 2.4.1 er det en nær forbindelse mellom bestemmelsene i trygdeforordningen og de alminnelige reglene om fri bevegelighet i traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TEUV) og EØS-avtalens hoveddel. Dette kommer til uttrykk for eksempel i artikkel 29 som slår fast at avtalepartene har forpliktelser med hensyn til å gjennomføre den frie bevegeligheten i samsvar med bestemmelsene i vedlegg VI. Det er i dette vedlegget trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen er tatt inn. Den nære forbindelsen kommer også til uttrykk i trygdeforordningens fortale punkt 1 hvor det heter at «Reglene om koordinering av nasjonale trygdeordninger faller innenfor rammen av den frie bevegelighet for personer».

Som nevnt i NOU 2021: 8 punkt 2.4.1 gir den nære forbindelsen seg utslag i at forordningen må tolkes i lys av de alminnelige reglene, og at forordningen kan måtte suppleres av dem. Likevel antar departementet at rollen til de alminnelige reglene om fri bevegelighet som et supplement til den nåværende trygdeforordningen, er langt mindre enn hva tilfellet var med den tidligere trygdeforordningen (forordning 1408/71). Dette blir også lagt til grunn i NOU 2021: 8 punktene 2.4.3 og 2.4.4 på generelt grunnlag, og det vises til disse punktene, og til punkt 2.4 for øvrig, for en omtale av problemstillingen. Begrunnelsen til Trygdekoordineringsutvalget er blant annet at personkretsen som forordningen gjelder for, er utvidet fra arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende til alle EØS-borgere. En annen del av begrunnelsen til Trygdekoordineringsutvalget er at den nye forordningen utvider og klargjør de grunnleggende koordineringsprinsippene på et vis som gjør at det er lite behov for å supplere dem med hovedreglene om fri bevegelighet, jf. særlig det generelle diskrimineringsforbudet i trygdeforordningen artikkel 4, prinsippet om likestilling av ytelser, inntekter og (andre) rettsstiftende faktiske omstendigheter inntruffet i ulike medlemsstater (artikkel 5), sammenleggingsprinsippet (artikkel 6) og eksportabilitetsprinsippet (artikkel 7).

Departementet viser for eksempel til at EØS-avtalen artikkel 4, som slår fast at enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet i utgangspunktet skal være forbudt innenfor EØS-avtalens virkeområde, har en parallell i det generelle likebehandlingsprinsippet som følger av trygdeforordningen artikkel 4. Det må derfor antas at artikkel 4 i EØS-avtalen vil ha begrenset betydning utover til det som følger direkte av trygdeforordningen. Et annet eksempel er at trygdeforordningen artikkel 7 etter sin ordlyd kun oppstiller forbud mot bostedskrav. EFTA-domstolen har i sak E-8/20 N (avsnitt 139) slått fast at siden et krav om opphold faktisk er betydelig mer inngripende enn et bostedskrav, kan en EØS-stat heller ikke gjøre slike ytelser betinget av kontinuerlig fysisk opphold. Dette innebærer at også vilkår om opphold i Norge for rett til

trygdeytelser vil være i strid med trygdeforordningen artikkel 7 med mindre noe annet følger av forordningen selv. Artikkel 7 i den nye forordningen gjelder generelt for alle kontantytelser, i motsetning til artikkel 10 i den tidligere forordningen som kun gjaldt visse kontantytelser. Dette, sammenholdt med med EFTA-domstolens tolkning av artikkel 7, tilsier at behovet for EØS-avtalens hoveddel som et selvstendig rettsgrunnlag er mindre under den nåværende forordningen enn under den tidligere forordningen.

I tillegg viser departementet til at utgangspunktet som EFTA-domstolen oppstilte i sak E-8/20 N om at den frie bevegeligheten gjelder alle EØS-borgere, ble modifisert av EFTA-domstolen i sak E-13/20 O (avsnittene 58, 59 og 61) og E-15/20 P (avsnittene 47, 48, 53 og 54). EFTA-domstolen slår fast at EU-lovgiver gjennom regler i trygdeforordningen uttømmende kan regulere i hvilke tilfeller en EØS-stat har plikt til å utbetale trygdeytelser til personer som bor eller oppholder seg midlertidig i andre EØS-stater, og at vilkår om bosetting og opphold i Norge utover disse tilfellene ikke vil omfattes av EØS-avtalens generelle regler i del II (artiklene 28, 29, 31 og 36) og heller ikke av unionsborgerdirektivet (direktiv 2004/38). Departementet viser til at det for arbeidsløshetsytelser er gitt særlige regler i trygdeforordningen, jf. artikkel 63.

Departementet legger følgelig til grunn at de fleste praktiske problemstillinger som kan oppstå når det gjelder etterlatteytelser fra folketrygden, i forbindelse med at EØS-borgere bor, oppholder seg og/eller arbeider i flere EØS-stater, er løst gjennom trygdeforordningen. Likevel understreker departementet at EØS-avtalen utgjør bakgrunnsretten for trygdeforordningen. Trygdeforordningen og regelverket for øvrig må derfor alltid tolkes i lys av de alminnelige reglene i EØS-avtalens hoveddel. Videre kan det ikke utelukkes at det nå eller i framtiden vil være situasjoner og typetilfeller hvor de alminnelige reglene i EØS-avtalens hoveddel vil måtte supplere trygdeforordningen når det gjelder ytelse til etterlatte.

5.2.2 Trygdeforordningens betydning for omstillingsstønad i revidert kapittel 17 i folketrygdloven

Klassifisering og relevante deler av trygdeforordningen

Ytelser til gjenlevende ektefelle og til tidligere familiepleier i nåværende kapitler 16 og 17 i folketrygdloven, regnes som ytelse til etterlatte etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav e). Departementet foreslo derfor folkerettsmarkører i kapitlene 16 og 17, se Prop. 71 L (2021–2022), forslag til §§ 16-1 a og 17-1 a. Etterlatteytelsene er lagt om, se lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygden (nye etterlatteytelser). Pensjon og overgangsstønad til tidligere familiepleiere og gjenlevende ektefeller er erstattet med en tidsbegrenset omstillingsstønad, som skal reguleres av et revidert kapittel 17 i folketrygdloven. Omstillingsstønad etter revidert kapittel 17 er en ytelse til etterlatte etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav e). Det er derfor behov for å foreslå en markør i det reviderte kapittel 17.

Reglene om omstillingsstønad til tidligere familiepleiere og gjenlevende ektefeller både i dagens kapitler 16 og 17, og i revidert kapittel 17, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til de relevante bestemmelsene i blant annet trygdeforordningen. De relevante reglene framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5.

I det følgende gjennomgås de sentrale trekkene i trygdeforordningens betydning for omstillingsstønaden til tidligere familiepleiere og gjenlevende ektefeller.

Lovvalg

Lovvalgsreglenes formål er å koordinere EØS-statenes nasjonale bestemmelser om trygddekning, for å forsøke å unngå at personer kommer i situasjoner der de enten står uten trygddekning eller er trygddekket i to stater samtidig med tilhørende avgiftsplikt til to trygdesystemer. Det er imidlertid grunn til å understreke at det faktisk at en stat utpekes som lovvalgsstat, ikke er ensbetydende med at den aktuelle personen faktisk blir trygddekket i denne staten. Dette må vurderes etter de nasjonale reglene om trygddekning, sammenholdt med EØS-retten, herunder likebehandlingsbestemmelsen i trygdeforordningen artikkel 4.

Lovvalgsreglene innebærer som hovedregel at en person skal være underlagt lovgivningen i staten der han eller hun arbeider eller driver selvstendig virksomhet, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav a). Personer som verken arbeider eller er i selvstendig virksomhet, skal som hovedregel være underlagt lovgivningen i bostedsstaten, jf. trygdeforordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e).

Omstillingsstønaden til gjenlevende ektefelle er en avledet ytelse, slik at det er avdødes trygdetilknytning og opptjening som utløser retten til ytelsen. Det betyr for eksempel at kravet om forutgående medlemskap i folketrygden må oppfylles av den avdøde. Ettersom omstillingsstønaden til gjenlevende ektefelle anses å være en pensjon i trygdeforordningens forstand, må det avklares i hvilke EØS-stater den avdøde har vært trygddekket i ulike perioder i livet. Pensjon opptjenes kun i de periodene den avdøde er trygddekket i den enkelte EØS-staten, jf. delpensjonsprinsippet som blant annet kommer til uttrykk i trygdeforordningen artikkel 50.

Omstillingsstønaden til tidligere familiepleier er ikke en avledet ytelse. Et eksempel på dette er at kravet til forutgående medlemskap i folketrygden må oppfylles av familiepleieren selv.

Det vises til omtalen av delpensjonsprinsippet og dets innvirkning på omstillingsstønad nedenfor under «Delpensjonsprinsippet».

For pensjoner foretas som regel lovvalgs- og medlemskapsvurderingen på det tidspunktet det søkes om pensjon, hvilket vil kunne være lenge etter at pensjonsrettighetene faktisk er opptjent. Hva som skal regnes som tid med trygddekning i en stat som er utpekt som lovvalgsstat, defineres av nasjonal lovgivning. Trygdemyndighetene i de berørte statene utveksler derfor informasjon om opptjeningsperioder.

De generelle reglene om lovvalg er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 6. Lovvalsreglens betydning for ytelser til tidligere familiepleier og til gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.2 og Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11, spesialmerknadene til § 16-1 a og § 17-1 a.

Likebehandling

De generelle reglene om likebehandling innebærer at det ikke er tillatt å forskjellsbehandle norske statsborgere og andre personer som er omfattet av trygdeforordningens regler, jf. trygdeforordningen artikkel 4. Som en forlengelse av dette krever artikkel 5 at en EØS-stat likestiller ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser i hele EØS.

Det reviderte kapittel 17 inneholder ingen vilkår som knytter rettsvirkninger til status som norsk statsborger. Forbudet mot indirekte forskjellsbehandling og kravet til likebehandling av ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser fra andre EØS-stater etter artikkel 5, vil for omstillingsstønad i praksis ha mindre betydning enn trygdeforordningen artikkel 6 om sammenlegging av tid og trygdeforordningen avdeling III kapittel 5. Det vises til omtale av sammenleggingsprinsippet nedenfor.

Artikkel 5 har imidlertid betydning for vurderingen av aktiviteten som reell arbeidssøker. Det vises til nærmere omtale under omtalen av aktivitetsplikten nedenfor under «Særlig om aktivitetskravet i § 17-7».

Likebehandlingsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.3.

Likebehandlingsprinsippet betydning for ytelser til tidligere familiepleier og til gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.3 og i Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11, spesialmerknadene til § 16-1 a og § 17-1 a.

Sammenlegging av tid

Sammenleggingsreglene innebærer at tid med trygdedekning i andre stater som anvender trygdeforordningen i noen tilfeller skal legges sammen med tid med trygdedekning i Norge.

Etter revidert § 17-2 er det et vilkår for rett til omstillingsstønad for gjenlevende ektefelle at den avdøde i de siste fem årene før dødsfallet var medlem i trygden eller mottok pensjon eller uføretrygd etter folketrygdloven.

Vilkåret om fem års forutgående medlemskap innebærer også et krav om at den avdøde var medlem av trygden eller mottok pensjon eller uføretrygd ved dødsfallet.

Revidert § 17-2 tredje og sjette ledd gjør unntak fra kravet om fem års forutgående medlemskap. Det slås i tredje ledd fast at vilkåret i første ledd ikke gjelder dersom den avdøde ved dødsfallet ikke hadde fylt 26 år, eller hadde vært medlem etter fylte 16 år med unntak av maksimum fem år. Dette forutsetter imidlertid at vedkommende var medlem av trygden ved dødsfallet. Sjette ledd slår fast at vilkåret om fem års forutgående medlemskap eller mottakelse av pensjon heller ikke gjelder når den avdøde var medlem i

folketrygden ved dødsfallet og kunne tilstås en ytelse på grunnlag av tidligere opptjening minst svarende til grunnbeløpet.

For omstillingsstønad til tidligere familiepleier følger det av ny § 17-15 andre ledd første punktum at det er et vilkår at den tidligere familiepleieren er medlem i trygden og var medlem i trygden i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte. Det gjelder et unntak der vedkommende etter fylte 16 år har vært medlem i trygden med unntak av maksimum fem år og har vært medlem i minst ett år fram til han eller hun setter fram krav om ytelser, jf. § 17-15 andre ledd andre punktum.

Tid med trygdedekning i andre EØS-stater skal legges sammen med tid med trygdedekning i Norge for å oppfylle kravet til forutgående medlemskap på minst fem år, jf. trygdeforordningen artikkel 6. Slik sammenlegging innebærer at folketrygdens omstillingsstønad kan komme til utbetaling også der vedkommende har vært trygdedekket i Norge i mindre enn fem år. Sammenlegging etter trygdeforordningen kan også benyttes for å oppfylle unntakene.

Trygdeforordningen artikkel 51 nr. 3 slår fast at dersom nasjonal lovgivning krever trygdedekning da trygdetilfellet inntraff, så skal dette vilkåret anses oppfylt dersom personen tidligere har vært trygdedekket i den aktuelle EØS-staten, og ved trygdetilfellets inntreden var trygdedekket i en annen EØS-stat. For norsk rett innebærer dette at vilkåret i revidert § 17-2 om at den avdøde var medlem i folketrygden ved dødsfallet, må anses oppfylt for personer som ved dødsfallet var trygdedekket i en annen EØS-stat, forutsatt at vedkommende tidligere har vært trygdedekket i Norge. Det samme gjelder vilkåret i ny § 17-15 andre ledd første punktum om medlemskap i trygden for en familiepleier.

For tidligere familiepleiere gjelder det et vilkår om at pleieforholdet har medført at pleieren i det vesentlige ikke har vært i stand til å forsørge seg selv ved annet arbeid, jf. ny § 17-15 tredje ledd bokstav c. Det fører til at i de fleste praktiske tilfeller hvor pleieren har bodd eller oppholdt seg i en stat der trygdemedlemskap bygger på yrkesaktivitet, vil pleieren ikke ha noen medlemskapsperioder som kan legges sammen med trygdetid i Norge og samtidig fylle det nevnte vilkåret.

Det framgår av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 at en stat ikke er forpliktet til å gi ytelser dersom tid med trygdedekning etter egen lovgivning samlet er kortere enn ett år, med mindre statens egen lovgivning gir slik rett. Revidert kapittel 17 gir etter hovedreglene om krav om forutgående medlemskap ikke slik rett. Det betyr at det for yrkesaktive i utgangspunktet kan kreves ett års medlemskap i folketrygden.

For personer som ikke har hatt inntektsgivende arbeid i noen EØS-stat, kreves det til sammen minst tre år med permanent bosetting i Norge for rett til ytelser. Dette unntaket framgår av Norges oppføring i vedlegg XI til trygdeforordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 bokstav l) nr. 3 bokstav a). Det følger imidlertid av bokstav b) at unntaket ikke gjelder for norske pensjonsrettigheter opparbeidet av familiemedlemmer til personer som har eller har hatt inntektsgivende arbeid i Norge, eller for studenter eller deres familiemedlemmer.

De generelle reglene om sammenlegging av tid er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.5. Sammenleggingsreglenes betydning for ytelser til tidligere familiepleier og til gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.4 og Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11, spesialmerknadene til § 16-1 a og § 17-1 a.

Delpensjonsprinsippet

Delpensjonsprinsippet, også omtalt som *pro rata*-prinsippet, kommer til anvendelse i forbindelse med omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier. Medlemstid fra ulike EØS-stater legges sammen for å avgjøre om det foreligger rett til omstillingsstønad, men sammenleggingen innebærer ikke at ytelsens størrelse blir beregnet på bakgrunn av trygdetid i andre EØS-stater. Ytelsene utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner, utmålt i forhold til hvor lang opptjening den avdøde (omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle) eller familiepleieren (omstillingsstønad til tidligere familiepleier) hadde i hver enkelt stat.

Trygdeforordningen artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes. Det framgår av trygdeforordningen artikkel 52 nr. 1 bokstav a) at hvis vilkårene for pensjon er oppfylt etter nasjonal lovgivning, det vil si uten sammenlegging for å fylle kravet til forutgående medlemskap, har vedkommende krav på den ytelsen som er høyest av nasjonal beregning etter folketrygdloven, og en *pro rata*-beregning, jf. trygdeforordningen artikkel 52 nr. 3. Begge disse størrelsene må beregnes, og deretter sammenlignes med hverandre for å avgjøre hvilket beløp som er høyest.

Ved fastsettelse av hva personen har krav på etter nasjonal beregning, skal perioder med trygdetid i andre medlemsstater ikke tas med i beregningen.

En *pro rata*-beregning gjøres ved at det beregnes et teoretisk beløp, lik den ytelsen vedkommende hadde fått, dersom all trygdetid i EØS-stater hadde vært tilbakelagt i Norge, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (i). Det teoretiske beløpet sier bare noe om hva personen ville hatt krav på dersom trygdetiden i de andre EØS-statene var opptjent i Norge. Den *pro rata*-beregnete ytelsen fastsettes deretter ved at det teoretiske beløpet multipliseres med en brøk der tilbakelagt trygdetid i Norge er teller og summen av tilbakelagt trygdetid i alle EØS-stater er nevner, jf. artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (ii).

Dersom sammenlegging er nødvendig for å oppnå rett til ytelsen, skal ytelsen alltid gis som en *pro rata*-ytelse.

Som nevnt ovenfor under «Sammenlegging av tid», fritar trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat fra å gi ytelser på grunnlag av trygdetid på under ett år, når dette ikke gir rett til ytelser etter statens nasjonale lovgivning. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin *pro rata*-beregning av pensjon medregne slike kortere medlemsperioder ved fastsettelsen av det teoretiske beløpet, jf. trygdeforordningen artikkel 52 nr. 1 bokstav b) punkt (i), jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 2. Dersom vedkommende ikke har minst ett års trygdetid i noen EØS-stat, og ikke har rett til ytelse i noen av statene, skal den EØS-staten hvor vedkommende sist var medlem, yte pensjon beregnet etter sin nasjonale lovgivning som om all trygdetid i EØS-stater var opptjent der,

jf. trygdeforordningen artikkel 57 nr. 3. Det er en forutsetning at vilkårene for ytelse etter denne statens lovgivning er oppfylt etter sammenlegging av trygdetid. Bestemmelsene i artikkel 57 skal sikre at trygdetid som vedkommende ellers ikke ville fått noe igjen for, blir medregnet.

Delpensjonsprinsippet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.7.

Delpensjonsprinsippets betydning for ytelser til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU punkt 8.13.2.5 og Prop. 71 L (2021–2022) kapittel 11, spesialmerknadene til § 16-1 a og § 17-1 a.

Krav til opphold i Norge og eksportabilitet

Det er etter revidert kapittel 17 ingen særskilte krav til opphold i Norge for å beholde omstillingsstønad. Det er likevel slik at utbetaling av ytelsene utenfor Norge som hovedregel forutsetter at den gjenlevende eller den tidligere familiepleieren er medlem i folketrygden etter folketrygdlovens bestemmelser. Dette framgår av revidert § 17-3 første ledd (gjenlevende ektefelle) og ny § 17-15 andre ledd (tidligere familiepleier).

Medlemmer i folketrygden er blant annet de som er bosatt i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1.

Det følger av trygdeforordningen artikkel 7 at en ytelse ikke kan reduseres eller stanses fordi mottakeren er bosatt i en annen EØS-stat, med mindre forordningen selv gir regler om noe annet. Delpensjonsmodellen bygger dessuten på at rettigheter til pensjonsytelser skal kunne tjenes opp i flere EØS-stater, og at ytelsen opptjent i én stat fritt skal kunne eksporteres til en annen EØS-stat. Delpensjonsmodellen forutsetter at den gjenlevende/den tidligere familiepleieren skal få ytelsen utbetalt uavhengig av hvilken EØS-stat som er lovvalgsstat på utbetalingstidspunktet, og hva som er årsaken til lovvalget. Dette innebærer at kravet om fortsatt medlemskap må fravikes og at omstillingsstønad skal kunne eksporteres til andre EØS-stater, forutsatt at vedkommende er omfattet av trygdeforordningens personkrets.

Forordningens eksportregler kommer ikke til anvendelse for mottakere av omstillingsstønad som ønsker å bosette seg i et land utenfor EØS. Det er likevel slik at det for gjenlevende ektefeller gjelder flere unntak fra vilkåret om fortsatt medlemskap. Det framgår av revidert § 17-3 at den som ikke fyller vilkåret i første ledd, likevel kan ha krav på omstillingsstønad ved eksport, for eksempel i visse tilfeller der den avdøde eller den gjenlevende har minst 20 års samlet botid. Ved vurderingen av om dette vilkåret er oppfylt, skal perioder med tid med trygdedekning i andre EØS-stater legges sammen med norsk trygdetid.

De generelle reglene om eksportabilitet er nærmere omtalt i NOU 2021: 8 punkt 5.6. Disse reglenes betydning for ytelser til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle, slik de er i de nåværende kapitlene 16 og 17 i folketrygdloven, er omtalt i NOU 2021: 8 punkt 8.13.2.6 og Prop. 71 L (2021-2022) kapittel 11, spesialmerknadene til § 16-1 a og § 17-1 a.

Særlig om aktivitetskravet i § 17-7

Med den nye omstillingsstønaden er det innført et aktivitetskrav. Det framgår av revidert § 17-7 at det etter en overgangsperiode på seks måneder etter dødsfallet er et vilkår for rett til omstillingsstønad at den gjenlevende er i arbeid som utgjør minst halvparten av full tid, har meldt seg til Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker, gjennomfører nødvendig utdanning eller opplæring som utgjør minst halvparten av full tid som Arbeids- og velferdsetaten vurderer er nødvendig og hensiktsmessig for at den gjenlevende skal kunne få eller beholde et arbeid, eller etablerer egen virksomhet i tråd med reglene for dagpenger. Det samme kravet gjelder for tidligere familiepleiere, jf. ny § 17-15 siste ledd som gir revidert § 17-7 tilsvarende anvendelse. Det er ingen særskilte krav om at aktivitet som nevnt må utføres i Norge. For eksempel vil arbeid som utgjør minst halvparten av full tid i en annen stat, medføre at aktivitetskravet i § 17-7 er oppfylt. Revidert § 17-7 stiller heller ikke krav om at utdanning eller etablering av egen virksomhet må gjennomføres i Norge. Det avgjørende er om vilkårene er oppfylt, for eksempel om utdannelsen er nødvendig og hensiktsmessig for at den gjenlevende skal kunne få eller beholde et arbeid. Det har ingen betydning om aktiviteten gjennomføres innenfor eller utenfor EØS, eller om ytelsesmottakeren er omfattet av trygdeforordningens personkrets. Departementet bemerker likevel at øvrige vilkår for ytelsen må være oppfylt. For eksempel må vilkåret om fortsatt medlemskap være oppfylt, med mindre noen av unntakene kommer til anvendelse. Det vises i den forbindelse til omtalen av disse nasjonale reglene i «Krav til opphold i Norge og eksportabilitet».

Alternativet i revidert § 17-7 første ledd bokstav b om at vedkommende har meldt seg til Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker, forutsetter imidlertid i utgangspunktet at vedkommende bedriver arbeidsrettet aktivitet i Norge og søker jobb i Norge.

Trygdeforordningen artikkel 5 bokstav b kan imidlertid innebære at det å være reell arbeidssøker til arbeidsformidlingen i andre EØS-stater, må likestilles med å være tilmeldt den norske Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker. Forutsetningen er at vedkommende omfattes av trygdeforordningens personkrets.

Trygdekoordineringsutvalget skrev i NOU 2021: 8 punkt 5.4 at hvorvidt likestilling av fakta er påkrevd, må vurderes konkret, under en avveining av den nasjonale lovgiverens kompetanse til å fastsette vilkårene for å tilkjenne trygdeytelser og samtidig sikre likebehandling. For å kunne rettferdiggjøres, må det diskriminerende tiltaket være egnet til å sikre oppfyllelsen av et lovlig mål og ikke gå ut over det som er nødvendig for å nå dette målet.

Trygdekoordineringsutvalget viste i samme punkt til sak C-20/12 Giersch m.fl, og skrev videre at etter å ha identifisert hvilket formål det nasjonale kravet er ment å forfølge, må det vurderes om formålet også kan oppnås gjennom å likestille fakta fra andre medlemsstater.

Departementet slutter seg til Trygdekoordineringsutvalgets omtale av rettstilstanden.

Formålet med omstillingsstønaden er å sikre inntekt for gjenlevende ektefeller og gi hjelp til selvhjelp, slik at den gjenlevende etter en omstillingsperiode etter dødsfallet kan bli i

stand til å forsørge seg ved eget arbeid, jf. revidert § 17-1. Formålet gjelder også for tidligere familiepleiere, selv om dette ikke er presisert eksplisitt i formålsbestemmelsen. Det sistnevnte – å gi hjelp til selvhjelp slik at man kan bli selvforsørget – er også formålet med aktivitetsplikten. Departementet vurderer at den restriksjonen som det vil være å kreve at det søkes arbeid i Norge, i mange tilfeller ikke er nødvendig for å oppnå formålet med omstillingsstønad, eller med aktivitetskravet mer konkret. Departementet legger for eksempel til grunn at når det gjelder personer som bor i andre EØS-stater enn Norge, vil arbeidssøking i bostedsstaten kunne oppfylle formålet med omstillingsstønaden like godt som arbeidssøking i Norge. Det vises ellers til NOU 2021: 8 punkt 8.20.2.3, om overgangsstønaden etter folketrygdloven kapittel 15, som utvalget la til grunn at var en ytelse omfattet av trygdeforordningen, og som har samme aktivitetskrav som omstillingsstønaden til gjenlevende ektefelle, at «Kravet til likestilling av ytelser, inntekter og fakta innebærer at aktivitet i andre EØS-stater må likestilles med aktivitet i Norge. [...] for personer bosatt i en annen stat kan det trolig [...] ikke kreves at yrkesrettet aktivitet skal gjennomføres i Norge.»

Om forskriftshjemmelen i andre ledd

I gjeldende folketrygdloven § 17-1 a andre ledd er departementet gitt hjemmel til i forskrift å gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av trygdeforordningens bestemmelser om ytelser til etterlatte. Det vises til nærmere omtale av bakgrunnen for forslaget i Prop 71 L (2021–2022) punkt 7.5.2.4. Departementet vurderer at en forskriftshjemmel i § 17-1 a er nødvendig, og viser til forskrift 23. desember 1993 nr. 1251 om pensjonsberegning, om tilståelse og beregning av barnetillegg og barnepensjon og om gjennomføring av folketrygdlovens bestemmelser om inntektsprøving i tilfeller som omfattes av EØS-avtalen. Derfor foreslår departementet en forskriftshjemmel i ny § 17-1 a andre ledd.

5.2.3 Andre avtaler med betydning for trygdekoordinering

Også andre internasjonale avtaler har betydning for trygdekoordinering, se første ledd andre punktum i forslaget til ny § 17-1 a. Slike avtaler er gjennom folketrygdloven § 1-3 b gitt virkning i norsk rett. Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen. Kontaktpunktene omtalt ovenfor vil også kunne gjøre seg gjeldende i disse sammenhengene. Dette gjelder EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd. Dette gjelder også bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (triangleringsavtalen), som tidligere har vært gjennomført i brexit-loven, men som nå er inkorporert i folketrygdloven ved ny § 1-3 b første ledd bokstav d. Disse instrumentene kan imidlertid også inneholde særregler som ikke er dekket av kontaktpunktene omtalt under beskrivelsen av EØS-forordningene, eller som gjør unntak fra reglene i forordningene.

Se nærmere omtale av de multilaterale avtalene med betydning for trygdekoordinering i NOU 2021: 8 kapitlene 9 til 11.

Bilaterale avtaler med betydning for trygdekoordinering skal gjennomføres i norsk rett ved forskrift hjemlet i folketrygdloven ny § 1-3 b andre ledd. De bilaterale trygdeavtalene tar først og fremst sikte på å regulere det trygdemessige lovvalget, og å regulere trygdekoordineringen av pensjoner og uføretrygd. Selv om det er grunnleggende likhetspunkter mellom de forskjellige avtalene, er det imidlertid en del forskjeller i de tekniske løsningene, og det ville føre for langt å redegjøre i detalj for disse avtalenes innhold. De fleste av avtalene er imidlertid basert på de samme grunnprinsippene som trygdeforordningen om trygdedekning i én stat, likebehandling, delpensjoner, sammenlegging og eksportabilitet av pensjoner som trygdeforordningen er basert på. De bilaterale avtalene og deres innvirkning på norsk trygdelovgivning er omtalt i NOU 2021: 8 kapittel 12. Hvorvidt en av de ovennevnte internasjonale avtalene får betydning i en konkret trygdesak, og hva betydningen i tilfelle vil være, vil avhenge av det konkrete innholdet i den aktuelle avtalen og de nærmere omstendighetene i saken.

5.3 EØS-avtalen, trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, bi- og multilaterale avtaler – betydning for ytelser etter nytt kapittel 17 A i folketrygdloven

Visse personer vil, etter at etterlattereformen trer i kraft, være omfattet av reglene i nytt kapittel 17 A. I dette kapitlet er reglene i dagens kapitler 16 og 17 langt på vei videreført. På noen punkter er den vedtatte løsningen en kombinasjon av gjeldende folketrygdlov kapitler 16 og 17, og revidert kapittel 17. For eksempel vil ytelsen i utgangspunktet beregnes etter beregningsreglene i nåværende kapitler 16 eller 17, men dersom ytelsen fortsatt løper etter fem år, vil den beregnes som en omstillingsstønad etter revidert § 17-6, jf. ny § 17 A-4.

Ytelser etter nytt kapittel 17 A er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen, jf. trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav e). Bestemmelsene i nytt kapittel 17 A skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til de relevante bestemmelsene i blant annet trygdeforordningen. De relevante reglene framgår i hovedsak av trygdeforordningen avdeling I, avdeling II og avdeling III kapittel 5.

Departementet antar at det for å ivareta informasjonsbehovet og for å unngå risikoen for uriktige motsetningsslutninger, bør innføres en folkerettsmarkør i kapittel 17 A.

For en beskrivelse av hvordan EØS-avtalen, herunder trygdeforordningen, samt andre avtaler med betydning for trygdekoordinering, virker inn på ytelser som omfattes av kapittel 17 A, vises det til Prop. 71 L (2021–2022), spesialmerknadene til §§ 16-1 a og 17-1 a, supplert med det som framgår i punkt 5.2 i høringsnotatet her.

6 Ikrafttredelse

Det tas sikte på at etterlattereformen skal tre i kraft 1. januar 2024. Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslår i høringsnotatet punkt 3.1 og 3.2.1 endringer i folketrygdloven, og ikrafttredelse av disse endringene må være den samme datoen.

Endringene som foreslås i høringsnotatet punkt 4, gjelder endringer i lov 18. desember 2020 nr. 139, som ikke er trådt i kraft. Disse endringene kan derfor tre i kraft straks.

Endringene i de ulike forskriftene, jf. høringsnotatet punkt 3.2.2, må tre i kraft samtidig med at etterlattereformen trer i kraft.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

7.1 Innledning

Forslagene som fremmes i denne høringen, omhandler i stor grad tekniske justeringer og mindre materielle endringer, som ikke vil innebære noen økonomiske eller administrative konsekvenser. De forslagene som omtales i dette punktet, er de forslagene som er antatt å ha en reell budsjetteffekt.

7.2 Overgangsregler

7.2.1 Virkeområdet til kapittel 17 A

I tidligere beregninger er det lagt til grunn at de som ikke allerede er innvilget og får utbetalt pensjon eller overgangsstønad etter gjeldende kapittel 17 i folketrygdloven når nye regler trer i kraft, skal få ny omstillingsstønad. Forslaget til endring vil få betydning for tilfeller der dødsfallet skjer før 1. desember 2023, men der første utbetalingstidspunkt er etter 1. januar 2024. Departementet legger til grunn, på bakgrunn av anslag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, at det i gjennomsnitt vil være ca. tre måneder mellom dødsfallet og når stønaden innvilges. Denne tidsdifferansen er satt ut fra skjønn basert på hvor lang tid det antas å ta fra søknaden blir sendt til den blir behandlet og fram til første utbetaling skjer. De som blir berørt av endringen, vil være de som ellers ville startet å motta omstillingsstønad i januar og februar 2024. I beregninger av effekten av etterlattereformen er det lagt til grunn at 1 594 personer vil starte å motta omstillingsstønad i 2024. Det antas da at antall berørt av endringen vil være $1594 * 2 / 12 = 266$ personer.

Tabellen viser anslag for reformeffektene for gjenlevendepensjon år 2024–2030 før og etter endringen foreslått her:

Økonomisk effekt av etterlattereformen for gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleiere, ekskludert og inkludert forslaget til endring i virkeområdet til kapittel 17 A, jf. punkt 4.1.1 i dette høringsnotatet. Beløp i mill. 2023-kroner (G=114 625 kroner).

År	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Uten endring	-8	-22	-35	-603	-600	-806	-784
Med endring	-5	-20	-33	-509	-597	-772	-784
Differanse (økonomisk effekt)	3	2	2	94	3	34	0

Årsaken til at forslaget særlig vil påvirke merutgiftene i 2027 og 2029, er at dette er årene der de første mottakerne av omstillingsstønad vil ha mottatt ytelsen i henholdsvis tre og fem år fra ikrafttredelsestidspunktet, jf. endringsloven § 17 A-3, og vil miste retten til ytelsen. Når reformeffektene blir forskjøvet med to måneder, vil det bli færre som vil miste ytelsen i disse to årene.

7.2.2 Gjenlevendetillegg til uføretrygden

I tidligere beregninger for gjenlevendetillegg til uføretrygd er det lagt til grunn at gjenlevendetillegget skal fases ut slik at hvis man ikke allerede får utbetalt et gjenlevendetillegg på ikrafttredelsestidspunktet, så er det ikke mulig å få et gjenlevendetillegg. Når det nå foreslås at det avgjørende er virkningstidspunktet for ytelsen, og ikke når utbetalingen av ytelsen har kommet i gang, innebærer dette merutgifter sammenlignet med det som ble lagt til grunn i tidligere beregninger. Forslaget til endring vil få betydning for tilfeller der dødsfallet skjedde før 1. desember 2023, men der første utbetalingstidspunkt er etter 1. januar 2024.

Departementet legger til grunn, på bakgrunn av anslag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, at det i gjennomsnitt vil være ca. tre måneder mellom dødsfallet og når tillegget kommer til utbetaling. Det vil da være utbetalinger som første gang skjer i de to første månedene av 2024 som vil bli påvirket. Data for juli–september 2022 viser at det var 152 nye mottakere av gjenlevendetillegg i denne tremånedersperioden. Det antas da at antall berørt av endringen da vil være $(152/3)*2=101$ personer.

Gjennomsnittlig årlig gjenlevendetillegg for denne gruppen, målt i 2023-G (114 625 kroner) var 51 907 kroner.

Det gir følgende merutgift i 2024: $101*51907 \approx 5$ mill. kroner.

Forutsatt en årlig vekst i G på 3,5 prosent, vil merutgiften målt i fast G bli redusert med 3,5 prosent hvert år. Det gir følgende utvikling i merutgiftene:

År	Merutgifter i mill. kroner.
2024	5
2025	5
2026	5
2027	5
2028	5
2029	4
2030	4

7.3 Reduksjon av omstillingsstønad og uføretrygd

Forslaget om å endre reglene for reduksjon slik at omstillingsstønaden ikke reduseres på grunnlag av uføretrygd, antas å medføre en årlig innsparing på 1 mill. 2023-kroner for året 2024 utover de innsparingene etterlattereformen allerede er anslått å medføre, se Prop. 13 L (2020–2021) kapittel 7. Innsparingen antas å øke gradvis til 6 mill. kroner for året 2027. Årsaken til innsparingen er at uføretrygd reduseres noe strengere mot inntekt sammenlignet med den nye omstillingsstønaden.

8 Utkast til lovendringer

8.1 Forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjøres følgende endringer:

§ 2-6 andre ledd andre punktum skal lyde:

Ved dødsfall ytes det gravferdsstønad etter kapittel 7 og omstillingsstønad til *gjenlevende ektefelle* etter kapittel 17 eller *etterlattepensjon* etter kapittel 17 A.

§ 2-9 første ledd bokstav b skal lyde:

b. stønad og pensjon etter kapitlene 4 (arbeidsløshet), 6 (grunnstønad og hjelpestønad), 7 (gravferd), 11 (arbeidsavklaringspenger), 11 A (tilleggsstønader til arbeidsrettede tiltak), 12 (uføretrygd), 15 (enslig mor eller far), 17 (*gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier*), 17 A (*gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier*), 18 (barnepensjon), 19 (alderspensjon) og 20 (ny alderspensjon), eller

§ 2-13 første ledd skal lyde:

For en person som har bosatt seg i Norge etter 1992, og som mottar en utenlandsk pensjonsytelse som svarer til minste pensjonsnivå for enslige (§ 19-8 sjette ledd bokstav a), omfatter medlemskapet ytelser etter kapitlene 6, 12, 17, 17 A, 18, 19 og 20 bare i perioder da vedkommende har pensjongivende inntekt eller mottar pensjon fra folketrygden.

§ 2-17 tredje ledd skal lyde:

Dersom en person dør før det er fattet endelig vedtak om utvisning, kan barnepensjon og *omstillingsstønad* eller pensjon til gjenlevende ektefelle tilstås og beregnes uten hensyn til bestemmelsene i andre ledd.

§ 3-2 femte ledd andre og nytt tredje punktum skal lyde:

Full grunnpensjon utgjør 90 prosent av grunnbeløpet også når pensjonistens samboer får *omstillingsstønad* etter kapittel 17 eller pensjon eller overgangsstønad etter kapittel 17 A. Tilsvarende gjelder dersom pensjonistens samboer mottar overgangsstønad etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024.

Overskriften til § 3-5 skal lyde:

§ 3-5. *Trygdetid ved beregning av ytelser etter kapitlene 17, 17 A, 18 og 19*

§ 3-5 første ledd første punktum skal lyde:

Som trygdetid etter kapitlene 17, 17 A, 18 og 19 regnes tidsrom etter 1. januar 1967 da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år, har vært medlem i trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene.

§ 3-5 fjerde ledd bokstav a skal lyde:

- a. framtidig trygdetid for den avdøde ved beregning av *omstillingsstønad*, pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle, se § 3-7.

§ 3-5 åttende ledd første punktum skal lyde:

Trygdetid etter første ledd regnes som botid, se §§ 17-3, 18-3 og 19-3.

Overskriften til § 3-7 skal lyde:

§ 3-7 *Trygdetid ved beregning av omstillingsstønad, pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle*

§ 3-7 nytt andre ledd skal lyde:

Ved beregning av omstillingsstønad etter § 17-6, fastsettes trygdetiden etter reglene i første ledd.

§ 3-15 andre ledd bokstav b skal lyde:

b. overgangsstønad etter folketrygdloven § 16-7 og § 17-6 *slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024 og § 17 A-1 bokstav b, c og d.*

§ 3-23 skal lyde:

Til en gjenlevende ektefelle med rett til pensjon etter *kapittel 17 A* eller overgangsstønad etter § 17-6 *slik paragrafen lød før 1. januar 2024*, ytes tilleggspensjon med 55 prosent av en tilleggspensjon beregnet på grunnlag av den avdødes opptjening etter bestemmelsene i loven her slik de lød før lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven trådte i kraft.

Tilleggspensjonen til en alderspensjonist som også fyller vilkårene for rett til pensjon i § 19-16 *første, andre og tredje ledd*, beregnes på grunnlag av det gunstigste alternativet nedenfor og utmåles deretter etter reglene i kapittel 19:

a. pensjonistens egen tilleggspensjon beregnet etter §§ 3-8 til 3-16

b. 55 prosent av summen av pensjonistens egen tilleggspensjon etter bokstav a og den avdødes tilleggspensjon beregnet etter første ledd.

§ 11-4 tredje ledd bokstav a skal lyde:

a. ikke mottar ytelser som gjenlevende ektefelle etter *kapittel 17 A* på nivå med minste pensjonsnivå etter § 19-8 eller garantipensjon etter § 20-9 beregnet med full trygdetid, eller

§ 12-4 tredje ledd bokstav a skal lyde:

a. mottar ytelser som gjenlevende ektefelle etter *kapittel 17 A* på nivå med minste pensjonsnivå etter § 19-8 eller garantipensjon etter § 20-9 beregnet med full trygdetid, eller

§ 12-12 andre ledd første punktum skal lyde:

Trygdetid er tidsrom fra 1. januar 1967 da en person har vært medlem i folketrygden med rett til ytelser etter kapitlene 12, 17, 19 og 20.

§ 12-16 andre ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Pensjon og overgangsstonad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleiere skal ikke føre til reduksjon av barnetillegget.

§ 13-2 andre ledd åttende strekpunkt skal lyde:

- *omstillingsstonad til gjenlevende ektefelle står i § 17-12*

§ 15-13 første punktum skal lyde:

Overgangsstonad etter dette kapitlet faller bort i den utstrekning vedkommende mottar ytelser til livsopphold fra folketrygden i form av *omstillingsstonad som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17*, pensjon eller overgangsstonad som gjenlevende ektefelle, uføretrygd eller tilsvarende ytelser fra utlandet.

§ 19-8 fjerde ledd tredje punktum bokstav a skal lyde:

- a. som mottar ytelser som nevnt i tredje ledd, uføretrygd, pensjon eller overgangsstonad etter *kapittel 17 A*, *omstillingsstonad etter kapittel 17* eller *overgangsstonad etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024*, eller

§ 19-20 andre ledd skal lyde:

Den som har rett til pensjon som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade, får alderspensjonen beregnet etter bestemmelsene for etterlattepensjon ved yrkesskade, se § 17-12 tredje ledd *slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024*, med de tillem্পninger som følger av bestemmelsene i § 19-16. *Det samme gjelder dersom pensjonisten har rett til omstillingsstonad som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade etter § 17-12.*

§ 20-9 tredje ledd andre punktum og nytt tredje punktum skal lyde:

Garantipensjon ytes også med ordinær sats når samboeren får *omstillingsstonad etter kapittel 17* eller pensjon eller overgangsstonad etter *kapittel 17 A*. *Tilsvarende gjelder dersom pensjonistens samboer mottar overgangsstonad etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024.*

§ 21-6 første ledd andre punktum skal lyde:

Skjer det en endring i forhold som har betydning for graderingen av en ytelse til livsopphold etter kapittel 12, 15 eller 17 A, kan det fattes nytt vedtak bare hvis endringen er vesentlig.

§ 22-8 femte ledd skal lyde:

Ved etterbetaling av en ytelse som etter loven kan medføre at overgangsstønad, *pensjon eller omstillingsstønad etter kapittel 15, 17 eller 17 A* settes ned, gjøres det fradrag i etterbetalingen når det er utbetalt *overgangsstønad, pensjon eller omstillingsstønad* som nevnt for samme tidsrom. Fradraget skal svare til det beløp som *overgangsstønaden, pensjonen eller omstillingsstønaden* skulle ha vært redusert med.

§ 22-10 tredje ledd bokstavene d, e og f skal lyde:

- d. stønad til barnetilsyn (§§ 15-10 og 17-10)
- e. *omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier (kapittel 17)*
- f. *pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleiere (kapittel 17 A)*

§ 22-10 fjerde ledd bokstav c skal lyde:

- c. tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. (§§ 15-11, 17-10 og 17-15)

§ 22-16 andre ledd bokstav b og nye bokstaver d og e skal lyde:

- b. *overgangsstønad etter kapittel 15,*
- d. *omstillingsstønad etter kapittel 17 og*
- e. *pensjon og overgangsstønad etter kapittel 17 A.*

§ 25-4 første ledd første og andre punktum skal lyde:

En person som etter § 1-5 regnes som samboer, plikter å gi arbeids- og velferdsetaten melding om samboerskapet dersom vedkommende mottar *omstillingsstønad, pensjon eller overgangsstønad* fra folketrygden, eller avtalefestet pensjon som nevnt i § 3-19. Også en person som har bodd sammen med en annen i 12 av de siste 18 månedene og som mottar *omstillingsstønad etter kapittel 17, pensjon eller overgangsstønad etter folketrygdloven kapittel 17 A, eller avtalefestet pensjon* som nevnt i § 3-19, plikter å gi arbeids- og velferdsetaten melding om samboerskapet.

§ 25-9 skal lyde:

Uten hinder av taushetsplikten og uten godtgjørelse plikter Arbeids- og velferdsetaten på forespørsel fra tjenestepensjonsordninger og forsikringsselskaper å gi opplysninger om forventet arbeidsinntekt etter § 17 A-6.

§ 25-17 første ledd tredje punktum skal lyde:

Utbetaling av ytelser til å sikre inntekt etter kapitlene 8, 10, 11, 12, 17, 17 A, 19 og 20 skal prioriteres foran utbetaling av andre trygdytelser.

§ 25-17 andre ledd første punktum skal lyde:

Dersom en krisesituasjon som nevnt i første ledd fører til at Arbeids- og velferdsetaten over et lengre tidsrom ikke ventes å ville kunne behandle alle nye krav om ytelser, skal behandling etter kapitlene 8, 10, 11, 12, 17, 17 A, 19 og 20 prioriteres foran krav om andre ytelser.

8.2 Forslag til endringer i lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser)

I

I lov 18. desember 2020 nr. 139 om endringer i folketrygdloven (nye etterlatteytelser) gjøres følgende endringer:

Endringen av § 12-18 første ledd skal lyde:

Gjenlevendetillegg som er innvilget *med virkning* før 1. januar 2024, videreføres med den nominelle verdien. Tillegget skal ikke reguleres årlig i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet. *Dette gjelder også innvilget gjenlevendetillegg for uføre som mottok en minsteytelse før 1. januar 2024 og som har fått innvilget gjenlevendetillegg som følge av at avdødes trygdetid er høyere enn egen trygdetid.*

Ny § 17-1 a skal lyde:

§ 17-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Ytelser til gjenlevende ektefelle og til tidligere familiepleier er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser til etterlatte i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

Endringen av § 17-3 andre ledd andre punktum skal lyde:

Dersom både den avdøde og den gjenlevende har mindre enn 20 års botid, gis det omstillingsstønad *etter en trygdetid som svarer til den avdødes poengår, jf. § 3-10 og § 3-13 første ledd.*

Endringen av § 17-5 tredje ledd første punktum skal lyde:

Dersom den gjenlevende er født i 1963 eller tidligere, kan stønaden likevel utbetales til den gjenlevende fyller 67 år, selv om det utvider stønadsperioden etter første ledd.

Endringsloven § 17-9 tredje til femte ledd skal lyde:

Likestilt med arbeidsinntekt er dagpenger etter kapittel 4, sykepenger etter kapittel 8, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom etter kapittel 9, arbeidsavklaringspenger etter *kapittel 11, svangerskapspenger* og foreldrepenger etter kapittel 14 og pensjonsytelser etter AFP-tilskottsloven kapitlene 2 og 3.

Krav om tilbakebetaling av for mye utbetalt omstillingsstønad er tvangsgrunnlag for utlegg. Kravet kan inndrives av Innkrevingsentralen for bidrag og tilbakebetalingskrav etter reglene i bidragsinnkrevingsloven.

Departementet kan gi forskrifter om detaljer om reduksjon av stønad etter denne paragrafen, herunder innhenting og dokumentasjon av arbeidsinntekt og hvordan avkortingen skal gjennomføres når det gis omstillingsstønad samtidig med andre ytelser etter folketrygdloven.

Endringen av § 17-15 tredje ledd bokstav b skal lyde:

b. den som ble pleid, ha mottatt pensjon fra folketrygden eller ha vært medlem i trygden med et medlemskap som omfattet folketrygdlovens pensjonskapitler *i minst fem år fram til pleieforholdet opphørte.*

Endringsloven § 17-15 fjerde ledd, femte ledd og nytt sjette ledd skal lyde:

Full årlig omstillingsstønad utgjør 2,25 ganger grunnbeløpet og gis dersom den tidligere familiepleieren hadde minst 40 års trygdetid etter bestemmelsene i § 3-5. Dersom trygdetiden er kortere, reduseres omstillingsstønaden forholdsmessig.

Til en tidligere familiepleier kan det ytes tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv. etter § 15-11 for at vedkommende kan komme i arbeid.

Bestemmelsene i §§ 17-5, 17-7, 17-8, 17-9, 17-11, 17-13 og 17-14 gjelder tilsvarende.

Overskriften i nytt kapittel 17 A skal lyde:

Kapittel 17 A. Overgangsregler for gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier som har rett til ytelse med virkning for 1. januar 2024

Ny § 17 A-1 a skal lyde:

§ 17 A-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Ytelser til gjenlevende ektefelle og til tidligere familiepleier etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17, slik de lød før 1. januar 2024, er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser til etterlatte i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

Endringen av § 17 A-1 skal lyde:

§ 17 A-1 *Hvem kapitlet gjelder for*

Reglene i kapitlet her gjelder for personer som *med virkning før 1. januar 2024 har rett til følgende ytelser:*

- a. pensjon etter kapittel 16 og 17,
- b. overgangsstønad etter § 17-6 første ledd bokstav a,
- c. overgangsstønad etter § 17-6 første ledd bokstav b og den gjenlevende har omsorgen for barn under 18 år eller
- d. overgangsstønad etter § 17-6 andre ledd.

Endringen av § 17 A-3 første ledd første punktum skal lyde:

Pensjonen eller overgangsstønaden utbetales i tre år fra 1. januar 2024.

Endringen av § 17 A-3 andre ledd skal lyde:

Dersom den gjenlevende er født i 1970 eller tidligere, kan pensjonen eller overgangsstønaden likevel utbetales til den gjenlevende fyller 67 år, selv om det utvider stønadsperioden etter første ledd. Det er et vilkår for rett til utvidet stønadsperiode etter leddet her at den gjenlevende de siste fem årene før 1. januar 2024 ikke har hatt en gjennomsnittlig årlig arbeidsinntekt som overstiger to ganger grunnbeløpet det enkelte år. Den årlige arbeidsinntekten må i tillegg ikke ha oversteget tre ganger grunnbeløpet hvert av de siste to årene før 1. januar 2024.

Endringen av § 17 A-4 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom den gjenlevende har rett til ytelse uten tidsbegrensning etter § 17 A-3 andre ledd, skal ytelsen fra 1. januar 2029 beregnes som en omstillingsstønad etter § 17-6.

Endringen av § 17 A-6 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Kravet til forventet arbeidsinntekt gjelder ikke dersom den gjenlevende ektefellen fyller vilkårene for rett til overgangsstønad etter § 17-6 slik paragrafen lød før 1. januar 2024.

I del II. Ikrafttredelse og overgangsregler skal punkt 2 lyde:

2. For den som ved ikrafttredelsen har rett til overgangsstønad etter §§ 16-7 og § 17-6, uten å være omfattet av personkretsen i nytt kapittel 17 A, gjelder folketrygdloven kapitlene 16 og 17, slik disse lød før 1. januar 2024, så lenge vedtaksperioden varer. Det samme gjelder for den som ved ikrafttredelsen har stønad til barnetilsyn, tilleggsstønader eller stønad til skolepenger etter § 16-9 eller § 17-9. Folketrygdloven §§ 2-9, 2-13, 21-6, 22-8, 22-10, 25-4, 25-9 og 25-17 gjelder slik de lød før 1. januar 2024 for de nevnte ytelsene.

De nåværende punktene 2 til 4 endres til punktene 3 til 5.

Punkt 4 skal lyde:

4. Et barn som allerede fyller vilkårene for rett til en ytelse etter folketrygdloven kapittel 18 når nye regler trer i kraft, skal få ytelsen beregnet etter det nye regelverket dersom dette *ved ikrafttredelsen* gir høyere ytelse enn etter det gamle regelverket.

II

Ikrafttredelse

Loven trer i kraft straks.

9 Utkast til forskriftsendringer

9.1 Forskrift 11. mars 1997 nr. 202 om fastsetting av pensjonsgivende inntekt året før det året da et medlem får rett til en trygdeytelse

§ 1 første ledd skal lyde:

Når en person får rett til pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle, *omstillingsstønad til gjenlevende ektefelle*, uførepensjon eller arbeidsavklaringspenger, men ligningen for året før ikke er lagt fram, skal den pensjonsgivende inntekten og/eller pensjonspoengtallet for det året foreløpig fastsettes etter bestemmelsene i denne paragrafen.

9.2 Forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden

§ 6-7 andre ledd skal lyde:

For personer som får rett til pensjon som gjenlevende ektefelle etter dødsfall på grunn av yrkesskade, skal basispensjonen beregnes etter folketrygdloven § 3-30 fjerde ledd, jf. § 19-20 andre ledd slik bestemmelsene lød per 31. desember 2014. *Basispensjonen skal beregnes med de tillempninger som følger av § 19-16, men likevel slik at tilleggspensjonen etter § 19-5 beregnes etter § 3-23 slik den lød per 31. desember 2014. Fra 1. januar 2024 skal basispensjonen og eventuelt basispensjonstillegg beregnes uten rettigheter som gjenlevende etter § 19-16, og dette beløpet skal inngå i beregningen av referansebeløpet i § 10 A-2 i forskriften her.* Pensjon under utbetaling og restpensjon omregnes etter folketrygdloven § 19-13 femte ledd, jf. forskriften her § 6-4 andre til sjuende ledd.

9.3 Forskrift 3. juli 2014 nr. 947 om omregning av uførepensjon til uføretrygd

§ 7 sjettede ledd skal lyde:

Tillegget skal *ikke* reguleres årlig i samsvar med senere endringer i *grunnbeløpet*.

9.4 Forskrift 31. oktober 2014 nr. 1375 om adgang til å utbetale uredusert ytelse for visse persongrupper i institusjon

§ 1 første ledd første punktum skal lyde:

Epileptikere, psykiatriske pasienter og psykisk utviklingshemmede som har rett til fri forpleining i statlig helseinstitusjon, kan få utbetalt uredusert ytelse uten hinder av bestemmelsene i folketrygdloven § 12-19, § 17-13, § 18-8, § 19-21 og § 20-22.

§ 2 første ledd nr. 6 første punktum skal lyde:

6. En redegjørelse for hvordan differansen mellom uredusert ytelse og den ytelsen klienten har rett til etter bestemmelsene i folketrygdlovens § 12-19 andre ledd, § 17-13 andre ledd, § 18-8 andre, tredje og fjerde ledd, § 19-21 andre ledd og § 20-22 andre ledd skal brukes.

§ 3 første ledd første punktum skal lyde:

Det kan fattes vedtak om å se bort fra folketrygdloven § 12-19, § 17-13, § 18-8, § 19-21 og § 20-22 på grunnlag av en søknad fra institusjonens ansvarlige overlege.

9.5 Forskrift 31. oktober 2014 nr. 1376 om beregning av uføretrygd og pensjon under opphold i institusjon

Forskriftens tittel skal lyde:

Forskrift om beregning av uføretrygd og pensjon *mv.* under opphold i institusjon

§ 2 første ledd skal lyde:

Dersom ytelsesmottaker har faste utgifter til bolig, kan det for opptil tre måneder om gangen bestemmes at det fra omregningstidspunktet skal gis et tillegg til det beløpet som gis etter folketrygdloven § 12-19 andre ledd, § 17-13 andre ledd, § 18-8 tredje og fjerde ledd, § 19-21 andre ledd og § 20-22 andre ledd, se også folketrygdloven § 12-19 tredje ledd, § 17-13 tredje ledd, § 18-8 femte ledd, § 19-21 tredje ledd og § 20-22 tredje ledd.

9.6 Forskrift 31. oktober 2014 nr. 1377 om overgangsregler for beregning av redusert ytelse under opphold i institusjon og under straffegjennomføring

§ 2 første ledd skal lyde:

Fra 1. januar 2015 skal saker som nevnt i § 1 beregnes etter nye regler i folketrygdloven § 12-19, § 12-20, § 17 A-7, § 17 A-8, § 18-8, § 18-9, § 19-21, § 19-22, § 20-22 og § 20-23.

9.7 Forskrift 5. desember 2014 nr. 1602 om uføretrygd fra folketrygden

§ 4-2 første ledd første punktum skal lyde:

For mye utbetalt ytelse etter § 4-1 første ledd kan avregnes i (framtidig) uføretrygd, etterlattepensjon og overgangsstønad etter folketrygdloven kapitlene 15 og 17 A, omstillingsstønad etter folketrygdloven kapittel 17, ektefelle tillegg og barn tillegg som kan reduseres etter folketrygdloven § 3-26 og § 12-16, alderspensjon etter kapitlene 19 og 20, AFP i offentlig sektor, krigspensjon og pensjon etter yrkesskadetrygdloven.

9.8 Forskrift 2. juli 2015 nr. 867 om stønader til dekning av utgifter knyttet til å komme i eller å beholde arbeid

§ 1 første ledd bokstavene c og d skal lyde:

- c) tidligere familiepleier som gjennomfører godkjent utdanning og fyller vilkårene for tilleggsstønad i folketrygdloven § 17-15 femte ledd jf. § 15-11.
- d) gjenlevende ektefelle som gjennomfører godkjent utdanning og fyller vilkårene for tilleggsstønad i folketrygdloven § 17-10 jf. § 15-11. Stønad til tilsyn for barn kan også gis til en gjenlevende ektefelle som er tilmeldt Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøker som yrkesrettet aktivitet.

§ 6 andre ledd andre punktum skal lyde:

Enslige eller gjenlevende kan i tillegg få stønad til flytting dersom de må flytte fra hjemstedet for å starte i arbeid på et annet sted, se folketrygdloven § 15-11 andre ledd, § 17-15 femte ledd og § 17-10.